

Frafall i høyere utdanning – konsekvenser for arbeidsmarkedskarriere?

Julian Vedeler Johnsen
Astrid Oline Ervik

SNF

SNF

SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS

- er et selskap i NHH-miljøet med oppgave å initiere, organisere og utføre ekstern-finansiert forskning. Norges Handelshøyskole og Stiftelsen SNF er aksjonærer. Virksomheten drives med basis i egen stab og fagmiljøene ved NHH.

SNF er ett av Norges ledende forskningsmiljø innen anvendt økonomisk-administrativ forskning, og har gode samarbeidsrelasjoner til andre forskningsmiljøer i Norge og utlandet. SNF utfører forskning og forskningsbaserte utredninger for sentrale beslutningstakere i privat og offentlig sektor. Forskningen organiseres i programmer og prosjekter av langsiktig og mer kortsiktig karakter. Alle publikasjoner er offentlig tilgjengelig.

SNF

CENTRE FOR APPLIED RESEARCH AT NHH

- is a company within the NHH group. Its objective is to initiate, organize and conduct externally financed research. The company shareholders are the Norwegian School of Economics (NHH) and the SNF Foundation. Research is carried out by SNF's own staff as well as faculty members at NHH.

SNF is one of Norway's leading research environment within applied economic administrative research. It has excellent working relations with other research environments in Norway as well as abroad. SNF conducts research and prepares research-based reports for major decision-makers both in the private and the public sector. Research is organized in programmes and projects on a long-term as well as a short-term basis. All our publications are publicly available.

SNF-rapport nr. 01/22

**Frafall i høyere utdanning – konsekvenser for
arbeidsmarkedskarriere**

Julian Vedeler Johnsen

Astrid Oline Ervik

SNF-prosjekt nr. 10055:
Frafall i høyere utdanning

Prosjektet er finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet

**SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS
BERGEN, FEBRUAR 2022**

© Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling som utskrift og annen kopiering bare tillatt når det er hjemlet i lov (kopiering til privat bruk, sitat o.l.) eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no)
Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatnings- og straffeansvar.

ISBN 978-82-491-1082-7 (Trykt versjon)

ISBN 978-82-491-1083-4 (Elektronisk versjon)

ISSN 0803-4036

Innhold

Forord.....	i
Sammendrag og konklusjoner.....	iii
Litteraturgjennomgang	iii
Planer og forventninger til høyere utdanning.....	iv
Registerdataanalyse av frafall	iv
Sammenlikning med dem som aldri begynner i høyere utdanning	iv
Sammenlikning med dem som fullfører en grad i høyere utdanning	v
Effekten av frafall på arbeidsmarkedsresultater.....	v
1 Oppdraget	1
1.1 Bakgrunn for oppdraget	1
1.2 Metodisk tilnærming	1
1.3 Datagrunnlag og avgrensning.....	2
1.4 Rapportens innhold	3
2 Hva sier forskningslitteraturen om frafall?	4
2.1 Årsaker til frafall	4
2.1.1 Familiebakgrunn	5
2.1.2 Personlige egenskaper	5
2.1.3 Læring om akademiske ferdigheter.....	6
2.1.4 Arbeid ved siden av studiene	7
2.1.5 Sosialt nettverk.....	7
2.1.6 Helse og eksterne sjokk	7
2.2 Konsekvenser av å ikke fullføre høyere utdanning	8
2.2.1 Lønnseffekter.....	8
2.2.2 Sysselsetting	9
2.3 Oppsummering	10
3 Forventninger til og motivasjon for høyere utdanning.....	11
3.1 Deltakende skoler og representativitet.....	11
3.2 Deskriptiv bakgrunnsinformasjon om elevene	12
3.3 Planer for framtiden.....	15
3.4 Sosioøkonomisk bakgrunn og planer for framtiden.....	20
3.5 Covid-19 og planer for framtiden.....	27
3.6 Oppsummering.....	29

4	Frafall i høyere utdanning	31
4.1	Variasjon i frafall mellom ulike grupper av studenter.....	33
4.2	Variasjon i frafall mellom ulike fagområder og utdanningsinstitusjoner.....	34
5	Hvordan går det med dem som ikke fullfører?	36
5.1	Utvikling i arbeidsmarkedsdeltakelse, aktive utdanningsforløp og trygdemottak	37
5.2	Utvikling i trygdeoverføringer	39
5.3	Lønnsutvikling og lønnsvariasjon	42
6	Kan vi forklare forskjellene i utfall mellom dem som avbryter høyere utdanning og dem som fullfører?	45
6.1	Sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall	46
6.2	Sammenheng mellom frafall og trygdeoverføringer.....	48
7	Ville det vært bedre å aldri begynne i høyere utdanning?	49
8	Variasjon i sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall	53
9	En kausal sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater?	60
10	Konklusjon	64
	Litteraturliste.....	68

Forord

Forfatterne ønsker spesielt å takke Ragnhild Nersten og Ola Ribe fra Arbeids- og sosialdepartementet for et godt samarbeid med oppdragsgiver og for å ha vært gode faglige diskusjonspartnere gjennom prosjektperioden. Vi ønsker også å takke den faglig sterke og engasjerte referansegruppen bestående av representanter fra både Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet for svært nyttig diskusjon og mange og særdeles nyttige kommentarer til rapportutkast på flere stadier i prosjektet.

Vi har også fått nyttige kommentarer underveis i arbeidet med dette prosjektet i forbindelse med presentasjoner og takker deltakere ved faglunsj for arbeidsmarkedsavdelingen i Arbeids- og sosialdepartementet 14. desember 2021, «Bonn Copenhagen Workshop on Behavioral Economics and Labor Market Performance» ved Copenhagen Business School 18. november 2021 og deltakere ved forskerlunsj ved SNF 28. april 2021.

Teamet vårt til dette prosjektet har vært sammensatt av medlemmer fra FAIR Insight Team og FAIR, og vi ønsker å takke Patrick Bennett, Aline Bütikofer, Sissel Jensen og Kjell G. Salvenes for deres viktige bidrag gjennom hele prosjektperioden. Dessuten har innsatsen til forskningsrådgiver Sebastian Fest ved FAIR og forskningsassistent Marcus Andersen Holte vært en enorm hjelp i arbeidet med spørreundersøkelsen. Vi takker også de skolene som deltok i spørreundersøkelsen.

Bergen, 15. desember 2021

Sammendrag og konklusjoner

Nesten en tredjedel av studentene som begynte i høyere utdanning i perioden 1993 til 2011 fullførte ikke en grad. Frafall i høyere utdanning kan ha varierende årsaker og konsekvenser. For noen er mulighetene i arbeidsmarkedet så gode at det kan være fornuftig å ikke fullføre en grad, mens for andre kan frafall ha alvorlige konsekvenser. I denne rapporten ser vi på sammenhengen mellom frafall og senere arbeidsmarkedsresultater. Det endelige målet er å forsøke å si noe om hvordan frafall *forårsaker* senere arbeidsmarkedsresultater. Dette er metodologisk vanskelig fordi det ikke er tilfeldig hvem som faller fra og vi derfor ikke lett kan skille mellom i hvilken grad samvariasjonen mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater skyldes denne seleksjonen inn i frafall eller frafall i seg selv.

Rapporten består av flere ulike deler som sammen gir innsikt i seleksjonen inn i frafall, belyser arbeidsmarkedsforskjellene mellom dem som faller fra og dem som fullfører, og søker å avdekke årsakssammenhenger for frafall. Den første delen av rapporten gjennomgår i korte trekk den i hovedsak deskriptive norske og internasjonale forskningslitteraturen om frafall og konsekvenser av frafall i høyere utdanning. Den andre delen av rapporten presenterer resultatene av en spørreundersøkelse vi har gjennomført blant norske elever på studiespesialiserende linje for å avdekke hvordan preferanser og forventninger til høyere utdanning varierer mellom elever av ulik bakgrunn og ser dette i sammenheng med frafallet for ulike grupper studenter. Den tredje delen dokumenterer frafallet i norsk høyere utdanning og hvilke studentgrupper som skiller seg ut med høyere frafall enn andre. Den fjerde delen belyser arbeidsmarkedsforskjellene mellom dem som faller fra, dem som fullfører og dem som aldri starter i høyere utdanning. Denne delen dokumenterer også i hvilken grad forskjellene kan forklares gjennom observerbare ulikheter mellom disse gruppene, og hvordan forskjellene i arbeidsmarkedsresultater mellom dem som faller fra og dem som fullfører varierer over ulike studentgrupper, fagområder og studiesteder. Den femte og siste delen søker å avdekke den kausale effekten av frafall på arbeidsmarkedsresultater gjennom en statistisk metodologi som under visse antakelser kan håndtere problemet med at det ikke er tilfeldig hvem som faller fra.

Litteraturgjennomgang

Litteraturgjennomgangen av norsk og internasjonal forskning viser at de fleste studiene fokuserer på årsaker til frafall heller enn konsekvenser av frafall. Vi har funnet et svært begrenset utvalg av forskningsstudier på arbeidsmarkedskonsekvenser av frafall i høyere utdanning. Både når det gjelder

årsaker til og konsekvenser av frafall består den eksisterende forskningslitteraturen i all hovedsak av korrelasjonsstudier av varierende kvalitet, og gjennomgangen viser et klart behov for mer kunnskap.

Planer og forventninger til høyere utdanning

Spørreundersøkelsen til elever i tredje året i videregående skole, studiespesialiserende programområde, viser at:

- 83 prosent av elevene planlegger å begynne i høyere utdanning, og denne andelen varierer ikke med foreldrebakgrunn,
- elever med foreldre med lavere utdanningsnivå, foreldre med utenlandsk bakgrunn og med en eller begge foreldre som ikke jobber fulltid ønsker i større grad å begynne i høyere utdanning umiddelbart etter videregående,
- hele 75 prosent av elevene oppgir at de planlegger å fullføre en mastergrad eller doktorgrad, men andelen som ønsker en mastergrad er lavere for elever med en eller to foreldre uten høyere utdanning eller med en eller to foreldre som ikke jobber fulltid.

Registerdataanalyse av frafall

Registerdatanalysen er gjort på et hovedutvalg av alle 19-24-åringene som begynte i høyere utdanning i perioden 1993 til 2011. Av disse var det nesten en tredjedel som ikke hadde fullført noen grad ved noe studiested innen åtte år. Menn og eldre studenter hadde høyere frafallsrater enn gjennomsnittet. Det samme hadde studenter med innvandringsbakgrunn, og de som ikke selv har foreldre med høyere utdanning. Frafallsraten varierer også mellom ulike fagområder og studiesteder. Typiske profesjonsfag har lavere frafallsrater enn gjennomsnittet.

I hovedsak finner vi at de fleste som faller fra klarer seg relativt bra i arbeidslivet. Femten år etter studiestart er 85 prosent av dem i arbeid, og gjennomsnittlig arbeidsinntekt blant dem som er i arbeid er 592 000 kroner.

Sammenlikning med dem som aldri begynner i høyere utdanning

Resultatene fra registerdataanalysen viser at de som faller fra i høyere utdanning gjør det bedre på arbeidsmarkedet enn dem som har studiekompetanse, men aldri begynner i høyere utdanning. Dersom vi ser på resultater målt når de var 34 år gamle, finner vi at sammenliknet med dem som aldri begynner i høyere utdanning hadde frafallsgruppen:

- 2,3 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å være i arbeid,
- 49 000 kroner mer i arbeidsinntekt hvis de var i arbeid,
- og 8,3 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å motta trygd.

Sammenlikning med dem som fullfører en grad i høyere utdanning

Våre registerdatastudier viser videre at for dem som begynner i høyere utdanning henger frafall sammen med dårligere arbeidsmarkedsresultater opp til femten år etter studiestart. Denne negative sammenhengen kan ikke forklares av de observerbare ulikhetene mellom dem som faller fra og dem som fullfører. Når vi ser på resultater ti år etter studiestart, finner vi at sammenliknet med dem som fullfører til normert tid hadde de som faller fra:

- 10 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å være i arbeid,
- 86 000 kroner lavere arbeidsinntekt hvis de var i arbeid,
- og 10 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta trygdeytelser.

Effekten av frafall på arbeidsmarkedsresultater

Vi finner altså at de som faller fra i høyere utdanning gjør det dårligere på arbeidsmarkedet enn dem som fullfører en grad i høyere utdanning. Som nevnt kan dette skyldes både en negativ effekt av frafall i seg selv eller at de som faller fra er forskjellige fra de som fullfører og at disse forskjellene påvirker arbeidsmarkedsresultater. Dette kan f.eks. være forskjeller i uobserverte ferdigheter, personlige egenskaper og helseutfordringer. Fordi vi ikke kan observere disse forskjellene er det svært vanskelig å skille mellom effekter av disse forskjellene og direkte effekter av frafall.

I denne rapporten har vi gjort et forsøk på å finne den direkte effekten av frafall på arbeidsmarkedsresultater ved å bruke instrumentvariabelmetoden. Denne metoden innebærer at vi finner noe som påvirker frafall, men som ikke henger sammen med andre uobserverte faktorer som også påvirker arbeidsmarkedsresultater.

I rapporten foreslår vi å bruke arbeidsledighetsraten i løpet av de første tre studieårene som instrumentvariabel. Resultatene våre viser at når arbeidsledigheten øker med en prosent så faller sannsynligheten for å falle fra i høyere utdanning med 2.7 prosentpoeng. Samtidig vil ikke arbeidsledigheten henge sammen med hver enkelt student sine personlige egenskaper, evner eller helseutfordringer.

Resultatene fra instrumentvariabelmetoden bryter med resultatene vi fant i korrelasjonsanalysen. Når vi benytter instrumentvariabelmetoden, finner vi at det å falle fra heller enn å fullføre har følgende effekter på arbeidsmarkedsresultater ti år etter studiestart:

- 10 til 13 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å være i arbeid,
- 21 000 til 64 000 kroner lavere arbeidsinntekt for dem som er i arbeid,
- og 13 til 19 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å motta trygdeytelser

Resultatene fra instrumentvariabelmetoden bekrefter altså den negative korrelasjonen mellom frafall og arbeidsinntekt for dem som er i arbeid, men resultatene her er ikke statistisk signifikant. Det vil si at vi ikke kan fastslå med sikkerhet at frafall fører til lavere arbeidsinntekt, selv om resultatene peker i den retningen. Til slutt tyder resultatene fra instrumentvariabelmetoden på at frafall fører til høyere sannsynlighet for å være i arbeid og lavere sannsynlighet for å motta trygdeytelser, stikk i strid med korrelasjonsanalysen.

Vi trekker følgende konklusjoner om resultatene fra instrumentvariabelmetoden og hvorfor de skiller seg fra resultatene fra korrelasjonsanalysen. For det første bekreftes det at de som faller fra i snitt er negativt selekterte og at korrelasjonsanalysen vår derfor overdriver den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater. For det andre må den positive sammenhengen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid som vi finner når vi bruker instrumentvariabelmetoden, tolkes med varsomhet fordi det er grunn til å tro arbeidsledighetsraten under studietiden kan påvirke senere arbeidsmarkedsresultater direkte og ikke kun gjennom frafall. Effekten vi estimerer vil dermed kunne fortolkes, ikke som effekten av frafall alene, men som den kombinerte effekten av at det kommer et jobbtilbud underveis i studietiden og frafallet som følger fordi man velger å takke ja til dette. Videre gjelder den eventuelle positive effekten på arbeidsmarkedsresultater som vi finner ved å benytte instrumentvariabelmetoden kun for studenter som er på marginen mellom å fullføre en grad og å hoppe av studiene for å jobbe.

1 Oppdraget

1.1 Bakgrunn for oppdraget

Den høye andelen av norske studenter som ikke fullfører påbegynt høyere utdanning er et potensielt problem, fordi studentene som ikke fullfører benytter tid og ressurser på utdanning som de kanskje ikke får uttelling for i arbeidsmarkedet. Det å ikke fullføre høyere utdanning kan ha konsekvenser for fremtidig suksess i arbeidsmarkedet og for egen velferd. For samfunnet som helhet kan frafall innebære at vi ikke får full avkastning på ressursene vi investerer i utdanning. Videre kan frafall bidra til systematiske forskjeller i arbeidsmarkedsutfall og velferd mellom ulike grupper, for eksempel kvinner og menn og grupper med ulik sosioøkonomisk bakgrunn eller landbakgrunn. Samtidig kan noe frafall være villet, og for enkelte kan målet være å tilegne seg noe kompetanse, uten at en grad er målet for utdanningen.

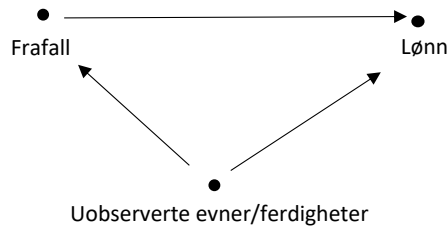
Denne rapporten belyser konsekvensene av frafall i høyere utdanning for senere arbeidsmarkeds-tilknytning/-karriere. Rapporten er skrevet på oppdrag for Arbeids- og sosialdepartementet.

1.2 Metodisk tilnærming

Vi benytter norske registerdata over tre tiår for å studere konsekvenser av frafall. På denne måten kan vi følge individer over lang tid og estimere gjennomsnittlig sammenheng mellom frafall og resultater i arbeidsmarkedet for ulike grupper. Det er viktig å merke seg at den beskrivende analysen kun avdekker statistisk samvariasjon mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall. Den kan ikke brukes til å fastslå de kausale effektene (konsekvensene) av frafall.

Den grunnleggende utfordringen med å svare på hva som er effekten av frafall i høyere utdanning er at det ikke er tilfeldig hvem som avbryter utdanningen. Dermed kan eventuelle forskjeller som vi observerer mellom studenter som fullfører og studenter som faller fra skyldes systematiske bakenforliggende forskjeller mellom de to gruppene. Vi illustrerer problemet i Figur 1 under. Vi ønsker å finne effekten av frafall på hvordan det går i arbeidsmarkedet (for eksempel lønn), men forskjellene vi observerer i dataene kan like gjerne skyldes noe annet underforliggende som påvirker både sannsynligheten for at studenten faller fra og hvor godt studenten gjør det i arbeidsmarkedet (for eksempel evner, ferdigheter og personlige egenskaper som vi ikke kan observere i data). Dette innebærer at dersom vi observerer at studenter som faller fra gjør det dårligere på arbeidsmarkedet enn studenter som fullfører, så vet vi ikke i hvor stor grad dette skyldes frafallet i seg selv heller enn at studentene som faller fra har dårligere evner eller ferdigheter enn studenter som fullfører.

Figur 1: Effekten av frafall på arbeidsmarkedsutfall og problemet med at det ikke er tilfeldig hvem som faller fra.

1.3 Datagrunnlag og avgrensning

Datautvalget tar utgangspunkt i populasjonen som har startet i høyere utdanning. Vi bruker Statistisk sentralbyrå sine personregistre med utdanningsstatistikk til å identifisere utvalget. Registrerne vi har tilgang til dekker perioden 1980 til 2019.

Vi definerer to mål på fullføring og frafall. For det første definerer vi «fullført til normert tid» som at studenten har fullført en grad i høyere utdanning innen den normerte tiden for graden han/hun begynte på. Ulike studier har ulik normert tid (f.eks. 3 år for en bachelorgrad eller 5 år for en profesjonsgrad). For det andre definerer vi frafall som å ikke ha fullført noen grad i høyere utdanning innen 8 år etter studenten startet i høyere utdanning. Merk at dersom studenten fullfører en annen grad (ved samme eller annet studiested) innen 8 år, så regner vi ikke dette som frafall. Siden vi måler frafall som å ikke ha fullført noen grad innen 8 år og utdanningsregistrene vi har tilgang til løper til 2019, så kan vi kun måle frafall for dem som begynte i høyere utdanning senest i 2011.

Fra utdanningsstatistikkens registre henter vi også informasjon om hvilket fag og studiested studenten begynte på. Dette gjør vi for å kunne si noe om hvorvidt frafallsraten varierer mellom ulike fag og studiested, og for å se om samvariasjonen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall er sterkere eller svakere for enkelte fag og studiesteder. Fagretning er definert av Norsk standard for utdanningsgruppering (revisjon 2000) på sekscifret nivå. For å sikre at vi dekker et tilstrekkelig antall studenter vil vi i presentasjonen av resultatene dele opp funn etter fagretning på tresifret nivå. Når det gjelder studiested, er det verdt å merke seg at vi ser på studenter som begynte i høyere utdanning i perioden 1993 til 2011, så studiestedene vi bruker i analysen vil ikke overlappe perfekt med dagens studiesteder (f.eks. har vi data for frafall ved Høgskolen i Bergen som ikke eksisterer lenger, men vi har ikke data for Høgskolen på Vestlandet).

I analysen ser vi også på hvorvidt ulike bakgrunnskarakteristika ved studenten kan bidra til å forklare frafall. Derfor kobler vi utdanningsdataene til andre personregistre fra Statistisk sentralbyrå som måler blant annet studentens alder og fødested. Bakgrunnskarakteristikkene vi ser på i analysen er foreldrenes utdanningsnivå, studentens alder og studentens fødeland.

Som arbeidsmarkedsutfall ser vi på arbeidsinntekt, pågående utdanning og mottak av ulike typer trygd. Arbeidsinntekt er total lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt år og er tilgjengelig i våre data fra 1993 til 2018. Vi har dessverre ikke tilgjengelig informasjon om stillingsprosent, og vi definerer alle med årlig arbeidsinntekt på minst 1G (grunnbeløpet i folketrygden) som å være «i arbeid» i det året. Pågående utdanning måler vi direkte gjennom variabelen «igang» fra utdanningsstatistikken, som måler pågående utdanning per 1.10 hvert år. Når det gjelder mottak av ulike trygder, så definerer vi en person som trygdemottaker i et gitt år dersom han/hun mottar minst en krone trygd i løpet av det kalenderåret. Siden antall trygdemottakere gjerne måles som et tverrsnitt på en gitt dato vil vårt mål på trygdemottak ligge høyere enn den offisielle statistikken. Målet vårt vil også fange opp marginale trygdemottakere som kun har mottatt trygd i en svært begrenset periode. Vi måler arbeidsmarkedsutfallene våre i perioden 1993 til 2018, og vil for hver student måle utfall i perioden 0 til 15 år etter at studenten begynte i høyere utdanning.

Vi gjør to hovedavgrensninger for datautvalget vårt. For det første begrenser vi oss til personer som påbegynte høyere utdanning i perioden 1993 til 2011 fordi lønns- og tryggedata starter i 1993 og fordi vi ikke kan måle frafall for personer som påbegynner høyere utdanning etter 2011. For det andre avgrensner vi utvalget til personer som påbegynte høyere utdanning mens de var mellom 19 og 24 år, i tråd med oppdragsgivers ønske.

1.4 Rapportens innhold

Kapittel 2 presenterer en gjennomgang av den eksisterende forskningslitteraturen, med fokus på årsaker til og konsekvenser av frafall. Kapittel 3 presenterer resultater fra en spørreundersøkelse om mål og forventninger til høyere utdanning hos elever i siste år på videregående skole ved studie-spesialiserende programområde. Kapittel 4 beskriver data for frafall for studenter som begynte å studere i Norge mellom 1993 og 2011 og ser på variasjoner i frafall mellom ulike grupper av studenter og mellom ulike studier. Kapittel 5 beskriver utvikling i arbeidsmarkedsresultater og utvikling i offentlige overføringer for dem som ikke har fullført høyere utdanning. Kapittel 6 ser på hvorvidt arbeidsmarkedsforskjellene mellom dem som faller fra og dem som fullfører skyldes observerbare ulikheter mellom disse gruppene. Kapittel 7 ser på hvordan resultater etter frafall varierer mellom ulike grupper av studenter, avhengig av studiested og av studieretning og sammenligner med dem som fullfører en grad. Kapittel 8 sammenligner arbeidsmarkedsutfall for studenter som faller fra med

arbeidsmarkedsutfall for dem som aldri begynner på høyere utdanning. Kapittel 9 utforsker ulike kausale sammenhenger mellom frafall og arbeidsmarkedskonsekvenser, ved å bruke konjunktursykler som instrument, og kapittel 10 konkluderer.

2 Hva sier forskningslitteraturen om frafall?

Det finnes flere gode oversiktsartikler av den norske forskningslitteraturen med fokus på årsaker til frafall, men det er svært få studier som går i retning av å identifisere kausale årsaker til frafall og kausale sammenhenger mellom frafall og arbeidsmarkedskonsekvenser, både i Norge og internasjonalt.

2.1 Årsaker til frafall

På grunn av de metodiske utfordringene finnes det oss bekjent ingen studier av norske data som kan brukes til å fastslå med sikkerhet hva som er årsakene til frafall i høyere utdanning. Det finnes imidlertid en fersk sammenstilling av den norske forskningen på frafall, som har sett på hva som karakteriserer dem som ikke fullfører høyere utdanning (Hovdhaugen, 2019). Også flere andre norske studier på 2000-tallet har fokusert på frafall i høyere utdanning og blant annet vist hvordan frafallsrater varierer mellom fagområder (Hovdhaugen & Aamodt, 2005; Hovdhaugen, 2009; Hovdhaugen & Vibe, 2014). Generelt finner de at profesjonsutdanninger som sykepleier, førskolelærer og ingeniør har lavere frafall enn generelle bachelorutdanninger og at frafallet er høyest i humaniora og samfunnsfag. Funnene fra den norske forskningen samsvarer godt med hva den internasjonale forskningen viser (Aurlen et al., 2019).

Ikke alle studenter har som mål å fullføre utdanningsløpet, og noe frafall kan være planlagt. En spørreundersøkelse blant 860 studenter ved Universitetet i Oslo høsten 2019 viste at bare 72 prosent av studentene som svarte på undersøkelsen hadde klare planer om å fullføre graden de hadde begynt på (Mørken & Dæhlen, 2019). Det er mulig at det er flere eldre studenter som ikke planlegger å fullføre, men det sier studien ikke noe om. Det kan selvsagt være at graden av uønsket frafall (fra studentens side) kan være relativt liten, men fra vår spørreundersøkelse rettet mot elever i tredje året ved studiespesialiserende programområde, presentert i kapittel 3 er det lite som tyder på at det er mange elever som allerede på videregående skole planlegger korte utdanninger uten å ende opp med en bachelorgrad eller høyere.

I avsnittene under gjennomgår vi litteratur som peker på mulige årsaker til frafall, med særlig fokus på mulige årsaksforklaringer. Merk at forskningen vi gjennomgår ikke skiller mellom samvariasjon og årsakssammenhenger. Selv om forskningen viser at frafall statistisk sett henger sammen med en bestemt variabel så betyr ikke det at denne variabelen forårsaker mer eller mindre frafall.

Samvariasjonen kan like gjerne skyldes andre uobserverte faktorer eller karakteristikk. Men dersom forskningen har funnet en samvariasjon mellom frafall og en bestemt variabel, gir det likevel en pekepinn om hvor man kan lete etter årsaker til frafall.

2.1.1 Familiebakgrunn

SSB-data viser at frafallet er mye lavere blant studenter som selv har høyt utdannede foreldre. Blant studenter med minst en forelder med en høyere grad fra universitet eller høyskole var frafallet 22 prosent, mens blant studenter der ingen av foreldrene har utdanning utover grunnskolenivå var frafallet 54 prosent.

En rekke norske studier har dokumentert at frafallsraten er lavere blant studenter som selv har foreldre med høyere utdanning (Mastekaasa & Hansen, 2005; Hovdhaugen & Aamodt, 2005; Hovdhaugen, 2009), og det er i tråd med våre funn, presentert i kapittel 4. Imidlertid virker det ikke som innvandrerbakgrunn henger sammen med frafallsraten (Hovdhaugen, 2009), men det er ikke i tråd med våre funn.

2.1.2 Personlige egenskaper

Frafallsraten er lavere blant studenter som scorer høyere på ulike ikke-kognitive ferdigheter: Studenter som oppgir høyere grad av motivasjon og interesse for studiet (Hovdhaugen & Aamodt, 2005; Hovdhaugen, 2009; Nedregård & Abrahamsen, 2018), studenter som har satt seg mål rundt utdanningen (Hovdhaugen & Aamodt, 2005; Sæthre, 2014; Aurlen et al., 2019) og studenter som er aktive og forberedte til undervisningen (Hovdhaugen & Aamodt, 2005).

Fra en svært omfattende gjennomgang av internasjonal forskning på bruk av data om personlighetstrekk i sammenheng med økonomisk forskning (Almlund et al., 2011), vet vi også at spesielt den personlige egenskapen planmessighet fra den psykologiske testen Femfaktormodellen (Big Five) er korrelert med utdanningsnivå og med frafall, og at denne egenskapen predikerer karakterer i høyere utdanning like godt som poengsum på SAT-testen, som er en standardisert test som benyttes i forbindelse med opptak til college i USA. Egenskaper relatert til følelsesmessig stabilitet kan også påvirke frafall og utdanningsnivå, men sammenhengen er ikke like klar og monoton.

«Grit» er et annet mål på personlige egenskaper, som mange studier peker på kan predikere frafall og andre resultater i utdanning. «Grit», som kan oversettes med tål eller pågangsmot, er korrelert med planmessighet fra Femfaktormodellen og målet ble utviklet av Duckworth. En studie med Duckworth som en av forfatterne, finner at «Grit» er korrelert med fullføring av en fireårig utdanning (Duckworth et al., 2019).

2.1.3 Læring om akademiske ferdigheter

Det kanskje mest gjennomgående funnet i forskningslitteraturen er at studenter med dårligere karakterer fra videregående har høyere sannsynlighet for å falle fra i høyere utdanning (Mastekaasa & Hansen, 2005; Hovdhaugen & Aamodt, 2005; Hovdhaugen, 2009; Nedregård & Abrahamsen, 2018). Dette gjenspeiles i at økte opptakskrav ved lærerstudiet reduserte frafallet blant studentene (With & Mastekaasa, 2014). Tilsvarende funn finner man i den internasjonale forskningslitteraturen.

Rangering av elever internt på en skole basert på karakterer kan også påvirke akademiske resultater og frafall, slik at elever med like akademiske ferdigheter og ulik rangering i klassen eller på skolen har ulik sannsynlighet for å fullføre høyere utdanning (Elsner & Isphording, 2017). Studien benytter amerikanske data og viser at ti plasser høyere rangering i high school øker sannsynlighet for å fullføre fireårig høyere utdanning med ett prosentpoeng. Studien benytter altså variasjon i rangering i high school, i tillegg til å kontrollere for elevens egne akademiske ferdigheter. Høyere rangerte studenter vurderer egen intelligens som høyere og har høyere forventninger om framtidig karriere sammenlignet med elever fra andre high schools med tilsvarende akademiske ferdigheter, men lavere rangering fordi skolen hadde mange flinke elever. Vi publiserer ikke denne typen rangeringer på norske videregående skoler, men slik rangering kan også skje implisitt ved at elevene sammenligner seg med hverandre.

Når elever velger høyere utdanning, vet de hvordan de har lyktes i ulike fag gjennom skoletiden, og dette vil forme forventningene de har om hvordan de vil lykkes med sitt studievalg i høyere utdanning. Det er imidlertid mye usikkerhet knyttet til de akademiske ferdighetene de har. Internasjonal forskningslitteratur viser at læring om akademiske resultater og preferanser kan føre til frafall i høyere utdanning. En kanadisk studie som benytter paneldata fra spørreundersøkelser til studentkohorter ved Berea College, viser at dårlige akademiske resultater predikerer frafall, og simuleringer viser at frafallet ville vært 40 prosent lavere om studentene ikke hadde fått denne informasjonen om akademiske ferdigheter i form av karakterer (se Stinebrickner & Stinebrickner, 2012). De setter frafall i sammenheng med studentenes egne forventninger til akademiske ferdigheter, som de finner er for optimistiske, og konkluderer samtidig med at overoptimisme om hvor mye tid studentene vil bruke på studiene ikke predikerer frafallet.

I en studie fra 2014 finner de samme forfatterne at læring om egne ferdigheter kan forklare 45 prosent av frafallet i de to første årene ved Berea College, men at denne type læring har mindre å si for frafall senere i studieløpet (Stinebrickner & Stinebrickner, 2014b). Funnene om overoptimistiske forventninger om egne akademiske ferdigheter er i tråd med funnene i en studie av studenter ved Northwestern University i USA (Zafar, 2011), som viser at studentene oppdaterer forventningene sine i tråd med de akademiske resultatene i løpet av studietiden og 12 prosent endrer studieretning

(major). Det er imidlertid lite frafall ved Northwestern, som har svært høye inntakskrav, der 93 prosent fullfører en grad fem år etter studiestart. En annen studie av data fra Berea College viser at studenter er spesielt overoptimistiske om egne ferdigheter og evner i naturvitenskaplige fag, og at dette kan lede til frafall (Stinebrickner & Stinebrickner, 2014a). Andre studier har også pekt på læring om akademiske ferdigheter som en årsak til frafall i høyere utdanning, og at studenter tar utdanningsbeslutninger under usikkerhet om egne ferdigheter, egnethet og preferanser (se f.eks. Manski, 1989; Altonji, 1993; Carneiro, Hansen & Heckman, 2003; Cunha et al., 2005). En amerikansk studie basert på estimering av en dynamisk strukturell modell for studievalg og jobbvalg med amerikanske data, finner at individer forlater og kommer tilbake til høyere utdanning på grunn av læring om akademiske ferdigheter og om lønn (se Arcidiacono et al., 2016), og at bedre informasjon vil kunne øke andelen som fullfører med 9 prosent. Både frafall og retur til høyere utdanning kan altså være rasjonelle beslutninger, gitt oppdatert informasjon, men bedre informasjon før studiestart kan føre til mer informerte studievalg og mindre frafall.

2.1.4 Arbeid ved siden av studiene

En norsk studie (Hovdhaugen, 2015) analyserer hvordan arbeid ved siden av studiene påvirker frafall og konkluderer med at et visst nivå av deltidsarbeid ikke predikerer frafall. De studentene som jobber mer enn 20 timer har imidlertid økt risiko for frafall. Dette er i tråd med resultater fra internasjonal forskning. Det er imidlertid forskjell på korrelasjon og kausalitet, og det kan være underliggende årsaker til at noen studenter jobber relativt mye som også er korrelert med frafall. For eksempel kan det være flere av dem som jobber mye som kun tar høyere utdanning for å få påfyll eller litt etterutdanning, uten ambisjoner om å fullføre en grad.

2.1.5 Sosialt nettverk

Ifølge Folkehelseinstituttets studentundersøkelse fra 2018 (Knapstad et al., 2018), oppgir hele 29 prosent av norske studenter at de ofte eller svært ofte savner noen å være sammen med. Mange studier peker på mangel på sosialt nettverk og dårlig trivsel som en sterk prediktor for frafall (se f.eks. Hovdhaugen & Aamodt, 2005).

2.1.6 Helse og eksterne sjokk

I en undersøkelse ved Universitetet i Stavanger viser 15 av 37 informanter til uforutsette interne forhold (egen sykdom, dødsfall i familien, etc.) som grunn til frafall (Fauskanger & Hansen, 2011).

En studie basert på amerikanske data fra et stort, offentlig universitet med høye inntakskrav, viser at mental helse kan være en viktig forklaringsfaktor for frafall (Eisenberg et al., 2009). Dette er en korrelasjonsstudie, i mangel av eksogen variasjon som kan påvirke mental helse. De estimerer at så

mye som 10 prosent av studentene har ubehandlede mentale helseproblemer, og at studenter som scorer høyere på depresjonsskalaen også har høyere sannsynlighet for frafall.

2.2 Konsekvenser av å ikke fullføre høyere utdanning

Vi har begrenset kunnskap om konsekvenser av å ikke fullføre høyere utdanning. Det er ikke tilfeldig hvem som faller fra, og vi vet ikke hvordan det ville gått med dem om de hadde blitt værende. Vi kan altså ikke sammenligne studenter som faller fra med dem som fullfører, uten å ta hensyn til at disse gruppene kan være systematisk forskjellige. Det finnes knapt studier av kausale sammenhenger mellom frafall og resultater i arbeidsmarkedet, selv om noen studier med mer generelt fokus på fullføring på ulike utdanningsnivåer indirekte kan gi oss en pekepinn på arbeidsmarkedskonsekvenser av frafall. Selv korrelasjonsstudier av frafall og arbeidsmarkedsresultater finnes det få av. Konsekvenser av frafall i videregående skole har fått mye oppmerksomhet i forskningslitteraturen, men også for denne typen frafall finnes det få kausale studier. Det er sannsynlig at gruppen som ikke fullfører videregående skole har andre karakteristikk enn gruppen som ikke fullfører høyere utdanning, og resultatene fra denne litteraturen har derfor begrenset relevans for konsekvenser av frafall i høyere utdanning.

2.2.1 Lønnseffekter

Både internasjonal og norsk forskning dokumenterer at de som fullfører høyere utdanning både tjener mer og har høyere sannsynlighet for å være i arbeid enn de som ikke gjør det (se for eksempel Oreopoulos & Petronijevic, 2013). Det er imidlertid vanskelig å fastslå en kausal sammenheng, gitt de metodiske utfordringene. Et sjeldent eksempel på en studie som løser denne utfordringen er en kanadisk studie som finner at et ekstra år med høyere utdanning fører til 15 prosent høyere lønn senere i livet (Lemieux & Card, 2001). Det finnes dessverre ingen tilsvarende studier som ser på den kausale effekten av høyere utdanning i Norge, og/eller på betydningen av å fullføre en gitt grad.

Derimot finnes det en svært god norsk studie på den kausale effekten av å studere et gitt fag eller ved et gitt studiested sammenliknet med å studere et annet fag eller ved et annet studiested (Kirkebøen et al., 2016). Denne forskningen viser at ulike fag har svært ulik avkastning i arbeidsmarkedet, men at studiested har lite å si. Dette tilsier at konsekvensene av frafall i høyere utdanning vil variere mellom ulike studieretninger, men ikke nødvendigvis mellom ulike studiesteder.

En svensk studie sammenligner de som aldri begynner i høyere utdanning med de som ikke fullfører høyere utdanning (Hallstån, 2017), og finner marginale negative konsekvenser av frafall. Studien fokuserer på menn født mellom 1958 og 1977 som i hovedsak følges fra fylte 30 år og i åtte år. Studien benytter registerdata og kontrollerer for kognitive og ikke-kognitive egenskaper, samt uobserverte

faste effekter som er felles blant brødre (for eksempel de fleste aspekter av sosioøkonomisk status). Studien estimerer at studenter som avbryter høyere utdanning har ca. 2,9 prosent høyere sannsynlighet for å ende opp i en lavinntektsgruppe ved avbrutt høyere utdanning, sammenlignet med dem som ikke startet i høyere utdanning. Studien ser kun på sannsynligheten for å befinne seg i en lavinntektsgruppe i løpet av en åtteårsperiode, ikke på inntektsnivå. Studien finner ingen forskjeller i sannsynligheten for å motta offentlige overføringer, som f.eks. arbeidsledighetstrygd eller sosialstønad. Disse resultatene kan selvsagt skyldes systematiske forskjeller mellom studenter som avbryter høyere utdanning og dem som ikke begynner i høyere utdanning, for eksempel muligheter i arbeidsmarkedet, personlige egenskaper og helse. I kapittel 7 gjør vi en tilsvarende sammenligning mellom dem som avbryter høyere utdanning og dem som aldri begynner i høyere utdanning ved bruk av norske data, men benytter mye rikere informasjon om arbeidsinntekt. Vi finner ikke en tilsvarende sammenheng, og en mulig forklaring kan være at fokuset på et knekkpunkt for inndeling i lavinntektsgruppen kan ha betydning for resultatene i den svenske studien.

En studie basert på britiske spørreundersøkellesdata finner at rundt halvparten av studentene som avbryter høyere utdanning ender opp i jobber der det er vanlig å ha en høyere utdanning og de tjener like mye som dem som har fullført utdanningen (Davies & Elias, 2003). Spørreundersøkelsen hadde imidlertid en svært lav svarprosent og høy positiv selvseleksjon av respondenter, som både forklares med at utvalget viste seg å også inkludere noen som hadde fullført høyere utdanning, og at man benyttet kontaktadresser fra studenttiden. En studie fra USA (Flores-Lagunes & Light, 2010) finner at antall år i utdanning er positivt korrelert med lønn, selv for dem som har avbrutt høyere utdanning. Dette er i kontrast til funnene i den svenske studien. Her benyttes rikere inntektsinformasjon enn en diskret inndeling i to inntektsgrupper, som i den svenske studien. Det er selvsagt mulig at arbeidsmarkedet verdsetter kompetanse som er tilegnet uten å fullføre en grad høyere enn erfaringsbasert kunnskap og ferdigheter tilegnet gjennom arbeidserfaring i Sverige enn i USA, men metodologien som er valgt kan også være en årsak til de ulike resultatene.

2.2.2 Sysselsetting

Det er lite norsk forskning på arbeidsmarkedskonsekvenser av å ikke fullføre høyere utdanning, selv om flere studier har sett på konsekvenser av å ikke fullføre videregående skole (se Bäckman et al., 2011; Bratsberg et al., 2010; Falch & Nyhus, 2009; Falch et al., 2010). En norsk studie har fulgt elever i videregående skole i perioden 1994 til 1998 og i ti år etterpå (Brekke, 2014). Studien viser at elever som ikke har fullført videregående har 8 prosent større sjanse for å være helt arbeidsløse enn elever som har fullført. De som ikke fullførte hadde også høyere sannsynlighet for å være delvis ledige, sammenlignet med elever som fullførte. Det er imidlertid ikke sikkert at det er den avbrutte

utdanningen som er årsaken til arbeidsledighet, men at gruppen som avbryter er forskjellig fra gruppen som ikke gjør det.

Det finnes en studie som analyserer konsekvenser av frafall i en rekke europeiske land ved bruk av PIAAC-data (Schnepf, 2015).¹ Studien forsøker å redusere seleksjonsproblemene ved å benytte «propensity score matching», dvs. å pare hver enkelt som avbryter høyere utdanning med en som kun har fullført videregående skole, men som ellers ligner mest mulig, basert på et utvalg variabler. Studien konkluderer med at i seks av femten land har studenter som avbryter høyere utdanning betydelig høyere sannsynlighet for å være i jobb enn dem som aldri begynner i høyere utdanning. De seks landene er Italia, Irland, Belgia, Tsjekkia, Polen og Serbia. For Norge, Spania og Storbritannia er imidlertid ikke effektene signifikante, men dette kan skyldes utvalgets karakteristika og utvalgsstørrelsen. Studien kan tyde på at litt høyere utdanning kan være bedre enn ingen høyere utdanning, men igjen kan sammenhengen potensielt forklares med at det er underliggende forskjeller mellom de som begynner i høyere utdanning og de som ikke gjør det.

En annen studie fra Kroatia og Serbia benytter også «propensity score matching» (Matkovic & Kogan, 2012) til å sammenligne studenter som avbryter høyere utdanning med dem som aldri begynte og dem som fullførte høyere utdanning. Studien finner at de studentene som avbryter høyere utdanning tidlig har høy sannsynlighet for å finne en jobb, men avbrutt høyere utdanning bidrar ikke til høyere sannsynlighet for å få en bedre stilling, sammenlignet med de som ikke begynte i høyere utdanning. Arbeidsmarkedsutfallene er dessuten bedre for studenter som fullfører høyere utdanning enn de andre gruppene, selv om noen med fullført grad går ledige på kort sikt.

Studien fra Sverige (Hallstän, 2017) fant ikke at de som har avbrutt høyere utdanning har høyere arbeidsledighet enn de som ikke begynte i høyere utdanning. En studie fra Storbritannia (Davies & Elias, 2007) sammenlignet studenter som avbrøt høyere utdanning med de som fullførte og fant noe høyere sannsynlighet for å være arbeidsledig for studenter som ikke fullførte høyere utdanning. En studie fra Australia (Marks, 2007) fant også at det var færre arbeidsledige blant dem som ikke fullførte høyere utdanning, sammenlignet med studenter som fullførte høyere utdanning.

2.3 Oppsummering

Mange studier ser på årsaksforklaringer for frafall i høyere utdanning, men få finner klare kausale sammenhenger. For årsaker til frafall finnes det gode norske studier og en omfattende internasjonal litteratur. Når det gjelder arbeidsmarkedskonsekvenser av frafall i høyere utdanning, har vi funnet et

¹ PIAAC er en undersøkelse om voksnes ferdigheter og gjennomføres i regi av OECD. I Norge deltok 5128 voksne mellom 16 og 65 år i undersøkelsen.

svært begrenset utvalg av forskningsstudier av varierende kvalitet. Resultatene fra disse studiene varierer noe fra land til land. Det er sannsynlig at de ulike utfallene i arbeidsmarkedet for de som avbryter høyere utdanning til en viss grad kan forklares med nasjonale forskjeller mellom arbeidsmarkeder og ulik sammensetning av tilbudte kvalifikasjoner i markedene, som følge av forskjeller i blant annet utdanningssystemet. Forskjellene kan imidlertid også skyldes bruk av ulike typer data med noe varierende kvalitet og ulik metodologi. Vi konkluderer med at det er et klart behov for mer forskning på konsekvenser av frafall i høyere utdanning. Det er få studier generelt og de aller fleste er korrelasjonsstudier. Det er dessuten lite fokus på systematiske forskjeller mellom grupper, selv om noen studier ser på forskjeller mellom kvinner og menn.

3 Forventninger til og motivasjon for høyere utdanning

Elever i videregående utdanning former forventninger til og motivasjon for høyere utdanning basert på preferanser, vurderinger av egne evner og egenskaper, erfaringer så langt i skolegangen og basert på normer og forventninger i hjemmemiljøet og blant venner. Forventninger og motivasjon kan ha noe å si for senere frafall i høyere utdanning. Vi har gjennomført en spørreundersøkelse for å lære mer om forventninger og planer for framtiden blant skoleelever i tredje klasse i videregående skole, studie-spesialiserende programområde. I dette kapittelet presenterer vi svar fra 685 elever ved 12 videregående skoler. Undersøkelsen kan lære oss om systematiske forskjeller mellom forventninger og motivasjon mellom elever med ulik sosioøkonomisk bakgrunn, og vi kan se disse resultatene i sammenheng med resultatene våre for frafall, avhengig av sosioøkonomisk bakgrunn.²

3.1 Deltakende skoler og representativitet

Spørreundersøkelsen ble utført høsten 2021. Vi trakk et stratifisert utvalg av videregående skoler som ble invitert til å delta i spørreundersøkelsen, basert på geografi og elevtall. Omtrent en tredjedel av skolene takket ja til deltakelse, men ikke alle disse skolene gjennomførte undersøkelsen innen tidsfristene som de fikk, også etter flere utvidelser av fristene. De største skolene er underrepresentert i utvalg da færre av dem takket ja og flere av dem som takket ja likevel ikke gjennomførte undersøkelsen. Elevene har så langt vi er informert om, med unntak av ved en skole, besvart undersøkelsen i klassen med lærer tilstede, men langt fra alle VG3-elever ved disse skolene har besvart undersøkelsen. I gjennomsnitt er det 32 prosent av elevene ved skolene som har besvart

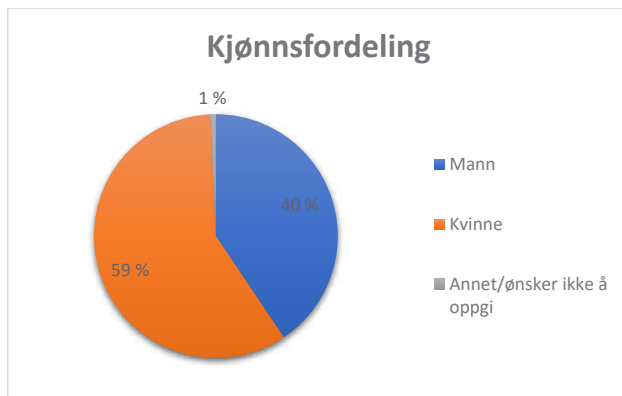
² Flere elever har besvart undersøkelsen den siste tiden, og vi har innhentet samtykke til å koble elevenes svar fra undersøkelsen med registerdata og til å gjennomføre en oppfølgingsundersøkelse om noen år, for å få bedre forståelse for hvordan personlige egenskaper og preferanser, erfaringer fra skolegang, forventninger og motivasjon henger sammen med senere erfaringer i høyere utdanning og hvordan dette kan påvirke frafall. Spørreundersøkelsen inkluderer i tillegg til spørsmål om mål og forventninger, også spørsmål om personlige egenskaper som kan vise seg å ha betydning for utdanningsvalg, frafall og senere arbeidsmarkedssituasjon. Hvis vi kan finansiere en slik oppfølgingsundersøkelse og kobling med registerdata, er dette et forskningsprosjekt FAIR Insight Team ønsker å gjennomføre om noen år.

undersøkelsen, men da undersøkelsen er gjennomført i klassesituasjon forventer vi at det i liten grad er elevene selv som har valgt vekk å besvare undersøkelsen. Vi tror derfor det er lite problemer med selvseleksjon, utover at det kan være systematiske forskjeller mellom skoler som takker ja til å delta og gjennomfører og de som takker nei eller ikke gjennomfører. Det kan være at klasselærere som velger å gjennomføre undersøkelsen for sin klasse ved skoler som har takket ja, kan være litt forskjellige fra de som velger å ikke gjennomføre, og at lærerens egenskaper kan ha noe påvirkning på elevens forventninger og motivasjon. Vi tror imidlertid dette i liten grad fører til vesentlige seleksjonsproblemer og forventer at elevene som har besvart undersøkelsen er et representativt utvalg av skolens elever.

3.2 Deskriptiv bakgrunnsinformasjon om elevene

Figur 2 viser at 40 prosent av våre respondenter var gutter. Det stemmer godt overens med kjønnsfordelingen i Vg3, studieforberedende programområde, i skoleåret 2019-2020 for hele landet med 42,5 prosent gutter, ifølge Utdanningsdirektoratets statistikk.

Figur 2: Kjønnsfordeling blant respondentene, n=675.

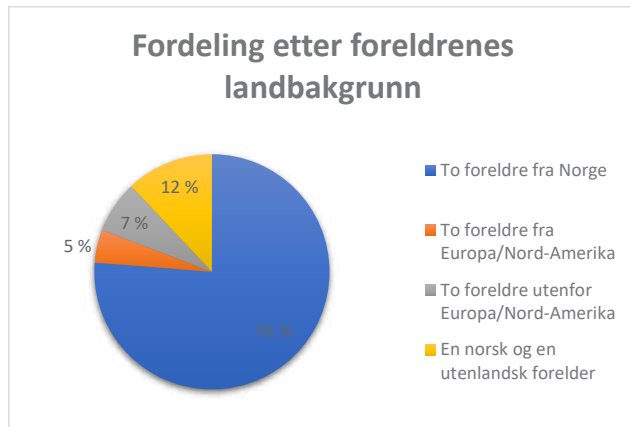
46 prosent av respondentene er elever ved skoler i mindre byer og tettsteder, mens 54 prosent er elever ved skoler i Oslo/Bærum, Trondheim og Stavanger, se Figur 3.

Figur 3: Skolekommunens størrelse. Storbykommunene er Oslo/Bærum, Trondheim og Stavanger.

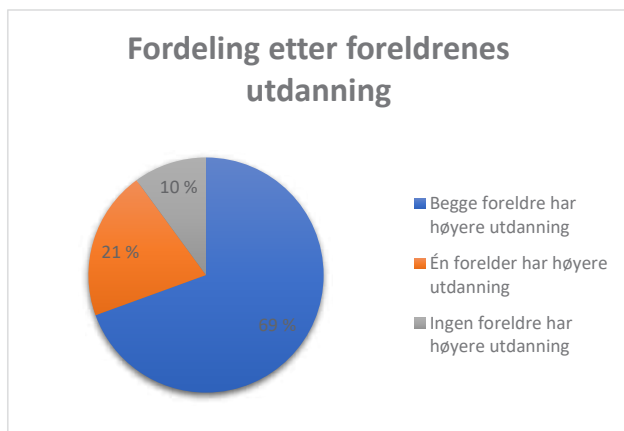
Hele 76 prosent av våre respondenter har to foreldre fra Norge, ytterligere 12 prosent har en forelder fra Norge, 5 prosent har to foreldre fra Europa eller Nord-Amerika og bare 7 prosent har to foreldre med landbakgrunn utenfor Europa og Nord-Amerika, se Figur 4. I tillegg hadde 6 prosent av alle respondentene bare en foresatt, og to tredjedeler av disse foresatte var norske.

Figur 4: Foreldrenes landbakgrunn. Alle respondenter med to foresatte, n=640.

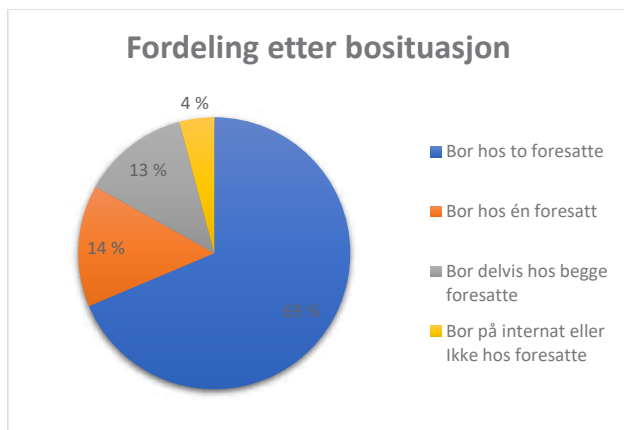
69 prosent av elevene oppgir at begge foreldre har høyere utdanning og ytterligere 21 prosent oppgir at en forelder har høyere utdanning, se Figur 5. Det er altså bare 10 prosent av elevene som oppgir at ingen av foreldrene har høyere utdanning. Det er imidlertid kun 527 av de 685 respondentene som har besvart spørsmålet.

Figur 5: Foreldrenes utdanningsnivå, n=527.

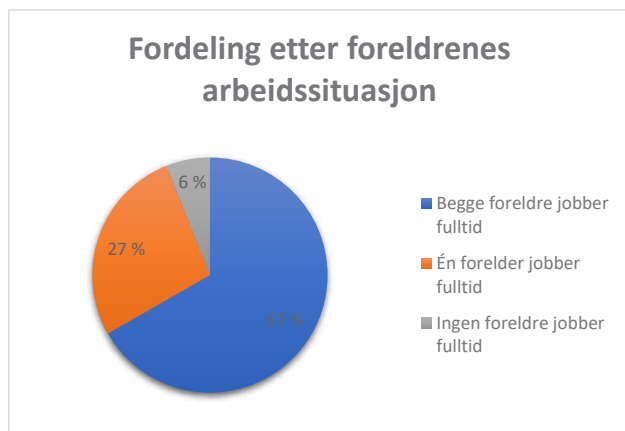
Hele 69 prosent av elevene oppgir at de bor sammen med begge foreldrene, 13 prosent oppgir at de delvis bor hos en foresatt og delvis hos en annen foresatt og 14 prosent bor kun hos en foresatt.

Figur 6: Bosituasjon, n=676.

67 prosent av elevene oppgir at begge foreldrene jobber fulltid, 27 prosent oppgir at en forelder jobber fulltid og bare 6 prosent oppgir at ingen av foreldrene jobber fulltid, se Figur 7.

Figur 7: Foreldrenes arbeidssituasjon, n=679.

3.3 Planer for framtiden

En svært høy andel av elevene ønsker å ta høyere utdanning enten neste år eller om to år, se Figur 8 og Figur 9. 49 prosent ønsker allerede å begynne i høyere utdanning neste år, mens hele 82 prosent ønsker å ta høyere utdanning om to år. 34 prosent ønsker å jobbe hele eller deler av neste år, mens 31 prosent planlegger å gjennomføre militærtjeneste, 25 prosent ønsker å foreta en lang reise (utenom vanlig ferie), 13 prosent ønsker å ta opp fag og vel 12 prosent ønsker å gå på folkehøyskole. Om to år er det kun 23 prosent som vil jobbe, 10 prosent vil dra på en lang reise (utenom vanlig ferie) og 8 prosent vil gjennomføre militærtjeneste. Kun 16 prosent oppgir at de ikke vet hva de vil gjøre neste år, og om to år er det 15 prosent som ikke vet hva de vil gjøre.

Figur 8: Planer for neste år. Det var mulig å velge flere svaralternativer.

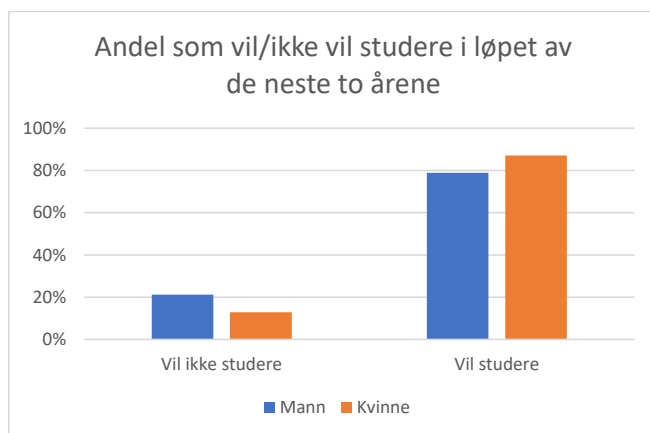

Figur 9: Planer om to år. Det var mulig å velge flere svaralternativer.

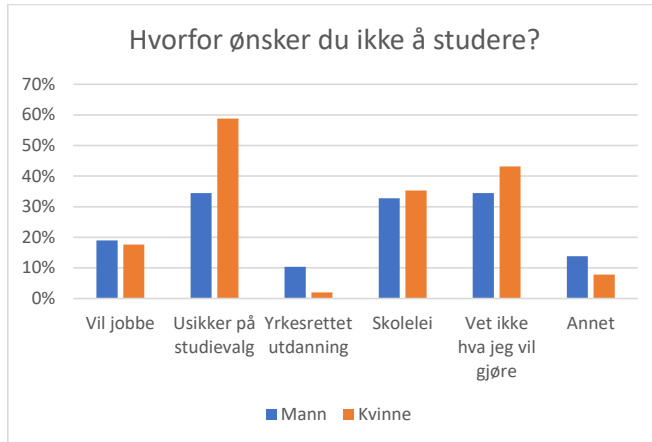
Ikke uventet er det noe høyere andel av jentene enn guttene som ønsker å begynne i høyere utdanning i løpet av en toårsperiode, men forskjellene er ikke veldig store, se Figur 10. Det er imidlertid 59 prosent jenter som har besvart undersøkelsen, så i absolutte tall er det langt flere jenter enn gutter i dette utvalget som har planer om å begynne i høyere utdanning i løpet av to år.

Figur 10: Andel som vil begynne i høyere utdanning, fordelt på kjønn.

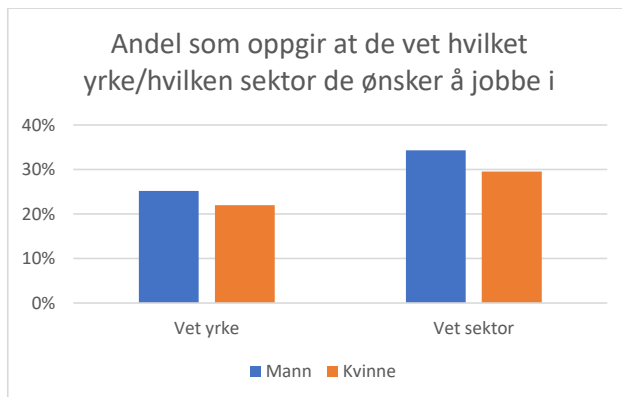
17 prosent av alle respondenter svarte at de ikke vil begynne i høyere utdanning enten neste år eller om to år. 21 prosent av gutter og 13 prosent av jenter oppga at de ikke ønsket å begynne å studere i løpet av en toårsperiode. Av disse oppga 46 prosent som årsak at de var usikre på studievalg, 39 prosent visste ikke hva de vil gjøre, 33 prosent oppga at de var skoleleie og 18 prosent oppga at de ønsket å jobbe. Jenter ser ut til å vektlegge usikkerhet rundt studievalg og at de ikke vet hva de vil gjøre høyere enn menn, mens en høyere andel av guttene oppgir at de heller ønsker en mer yrkesrettet utdanning. Ellers ser det ikke ut til å være betydelige kjønnsforskjeller i årsakene til at jenter og gutter ikke ønsker å begynne å studere de neste to årene, se Figur 11.

Figur 11: Årsaker til at elever ikke ønsker å begynne i høyere utdanning. Dette spørsmålet ble stilt til de 17 prosent av respondentene som ikke oppga at de ønsket å begynne i høyere utdanning i løpet en toårsperiode etter fullført videregående skole, n=175.

Bare 23 prosent av elevene har en klar ide om hvilket yrke de ønsker å ende opp i, 31 prosent har tanker om hvilken sektor de ønsker å jobbe i og flere gutter har noe klarere karriereplaner enn jenter, se Figur 12. Elevene ble presentert for ulike eksempler på sektorer for å sikre at de var klar over hva en sektor er. Disse svarene indikerer at elever ved studiespesialiserende programområde i 3. klasse i videregående i relativt liten grad har klare ambisjoner om å kvalifisere seg til en bestemt type jobb.

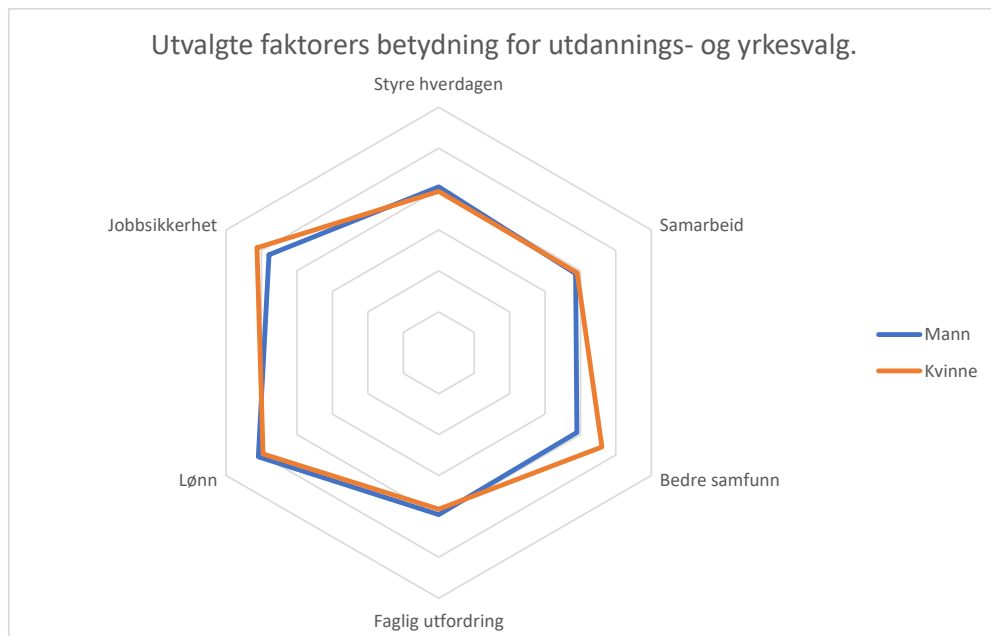
Figur 12: Planer for framtidig yrkesliv - yrke og sektor, fordelt på kjønn, n=670.

Elevene ble bedt om å vurdere ulike faktors betydning for eget studie- og yrkesvalg på en skala fra 1 til 7. Alle elever oppgir at de vektlegger jobbsikkerhet og lønn høyest, men jenter vektlegger jobbsikkerhet aller høyest og gutter vektlegger lønn aller høyest, se Figur 13.

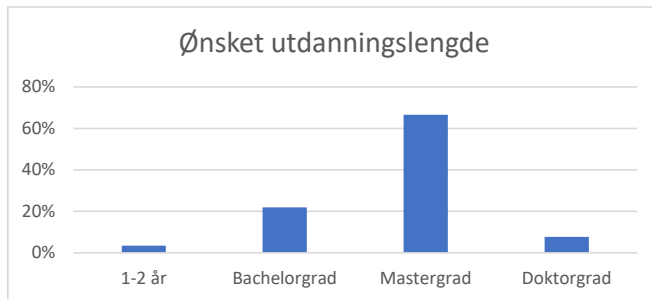
Jenter tillegger også høy vekt til å bidra til et bedre samfunn. Å styre egen arbeidshverdag, faglige utfordringer og muligheter for samarbeid tillegges omtrent like stor vekt, og disse faktorene vektlegges omtrent likt uavhengig av kjønn.

Figur 13: Hvordan ulike faktorer vektlegges i valg av utdanning og yrke, avhengig av kjønn.

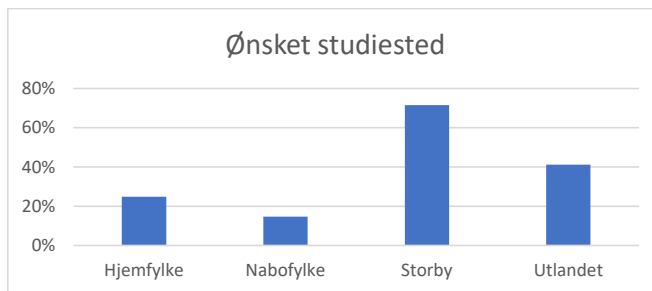
Blant de 83 prosent av elevene som ønsket å begynne i høyere utdanning innen en toårsperiode, oppga hele 67 prosent at de ønsket å ta en mastergrad, mens 22 prosent ønsket å ta en bachelorgrad og 8 prosent ønsket en doktorgrad. Kun 4 prosent oppga at de ønsket å studere i en kortere periode enn en bachelorgrad, se Figur 14. Det er akkurat like høy andel jenter og gutter som oppgir at de ønsker en bachelorgrad, 2 prosent høyere andel av guttene enn andel av jentene som oppgir at de ønsker en mastergrad og 3 prosent høyere andel av jentene enn av guttene som ønsker en doktorgrad. Det er også betydelig høyere andel som ønsker en mastergrad eller høyere blant de som går på skole i en storbykommune, sammenlignet med de som går på skole i en mindre kommune eller et tettsted.

Figur 14: Ønsket utdanningslengde blant elever som ønsker å begynne i høyere utdanning i løpet av en toårsperiode, n=569.

Hele 71 prosent av elevene oppga at de ønsket å studere i en storby og hele 41 prosent oppga at de ønsket å studere i utlandet, 25 prosent ønsker å studere i hjemfylket og 15 prosent i et nabofylke, se Figur 15. 60 prosent ønsket altså ikke å studere i eget fylke eller i et nabofylke. Det er nesten ikke kjønnsforskjeller når det gjelder ønske om studiested.

Figur 15: Ønsket studiested. Elevene kunne velge flere svaralternativer. Alle respondenter som ønsker å begynne i høyere utdanning i løpet av en toårsperiode.

24 prosent av elevene oppga at reisetiden til ønsket studiested var så kort at de kunne bli boende der de bor nå, mens hele 76 prosent oppga at det ikke var tilfelle, se Figur 16. Heller ikke for reisetid til ønsket studiested er det kjønnsforskjeller.

Figur 16: Reisetid til ønsket studiested. Alle respondenter som ønsker å begynne i høyere utdanning i løpet av en toårsperiode.

3.4 Sosioøkonomisk bakgrunn og planer for framtiden

Sosioøkonomisk bakgrunn har betydning for utdannings- og yrkesvalg. Fra våre analyser av frafall ser vi også at dette har betydning for frafall i høyere utdanning.

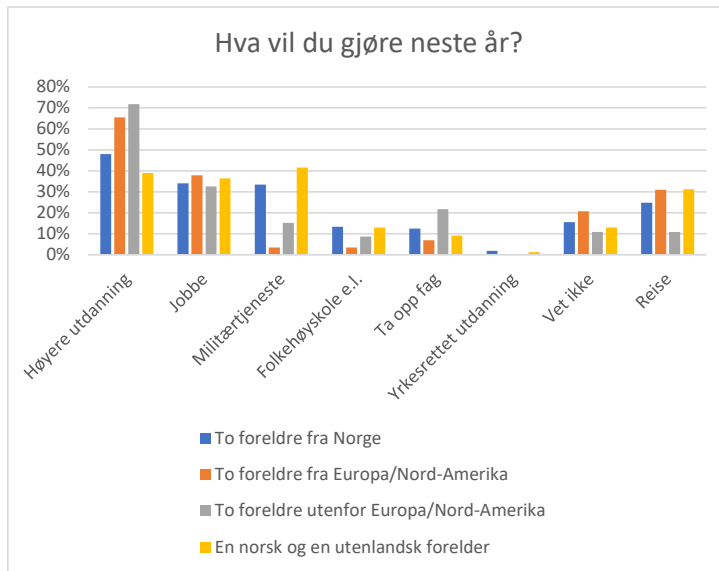
Når det gjelder planer, ser det imidlertid ut til at elevene ved studieforberedende programområde som har foreldre uten høyere utdanning er mer opptatte av å starte høyere utdanning umiddelbart etter videregående, og færre av disse elevene planlegger å jobbe neste år, se Figur 17. De er også mindre opptatt av å reise.

Figur 17: Planer for neste år, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå, n=527.

Hvis vi grupperer elevenes svar avhengig av foreldrenes landbakgrunn, ser vi også at det er en lavere andel med to norske foreldre som planlegger å begynne i høyere utdanning, og ikke uventet er det færre med to utenlandske foreldre som planlegger militærtjeneste neste år. Til forskjell fra når vi fokuserer på utdanningsbakgrunn er det lite forskjell på andel elever som planlegger å jobbe neste år, avhengig av foreldrenes landbakgrunn. Det er imidlertid langt færre med to foreldre med landbakgrunn utenfor Europa og Nord-Amerika som planlegger en lang reise utenom vanlig feriereise neste år.

Figur 18: Planer for neste år, avhengig av foreldrenes landbakgrunn, n=640.

Elevenes planer om to år er nesten helt like, uavhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Det er imidlertid en noe høyere andel av elever med utenlandske foreldre som planlegger å studere om to år, sammenlignet med de med to norske foreldre.

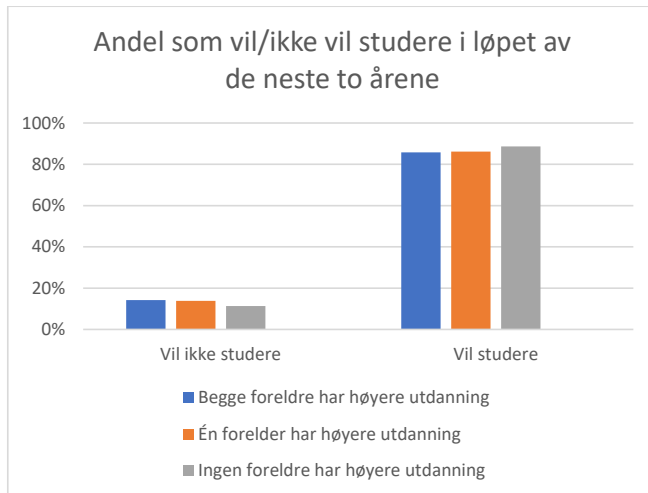
Den samlede andelen som ønsker å begynne å studere innen to år basert på foreldrenes utdanningsnivå er ganske lik, se Figur 19, men hele 89 prosent av elevene med to foreldre uten høyere utdanning planlegger å studere, mot 86 prosent for elever med en eller to foreldre med høyere utdanning.

For de med foreldre uten høyere utdanning er imidlertid frafallsraten på hele 35,1 prosent i vår data, se kapittel 4. Med en forelder med høyere utdanning er frafallsraten 27,3 prosent, mens for de med to foreldre med høyere utdanning er frafallsraten 25,0 prosent. For de som avbryter er det imidlertid mye mindre sannsynlig å være i arbeid ti år etter studiestart for de som har to foreldre med høyere utdanning, sammenlignet med gruppen med to foreldre med høyere utdanning som fullfører en grad innen åtte år. Hvis ingen av foreldrene har høyere utdanning, er forskjellen i sannsynlighet for å være i arbeid ti år etter studiestart langt mindre markant mellom gruppen som avbryter utdanningen og de som fullfører en grad innen åtte år.

Dette kan tyde på at det er erfaringer i møte med høyere utdanning eller normer og forventninger fra andre som leder til høyere frafall for elevgruppen med foreldre med relativt lavere utdanningsnivå, ikke forskjeller i utdanningsplaner. Vi har ikke spurt elevene om karakterer eller egenvurderinger av ferdighetsnivå i ulike fag. Uten å koble til registerdata kan vi altså ikke vurdere om elevene med

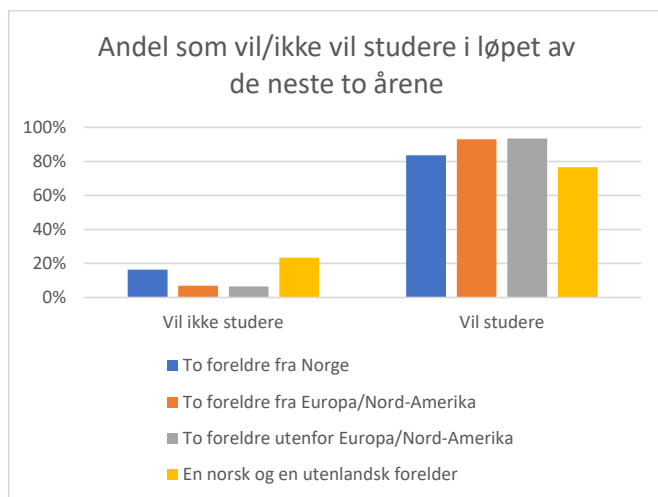
foreldre med lavere utdanning i denne undersøkelsen også har lavere karakterer og dermed stiller dårligere forberedt og derfor har høyere sannsynlighet for frafall. Når det gjelder mål om å ta høyere utdanning innen en toårsperiode, er det imidlertid ingenting som tyder på at disse elevene er annerledes enn elever med foreldre med høyere utdanning.

Figur 19: Andel som planlegger å begynne i høyere utdanning innen to år, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå, n=527.

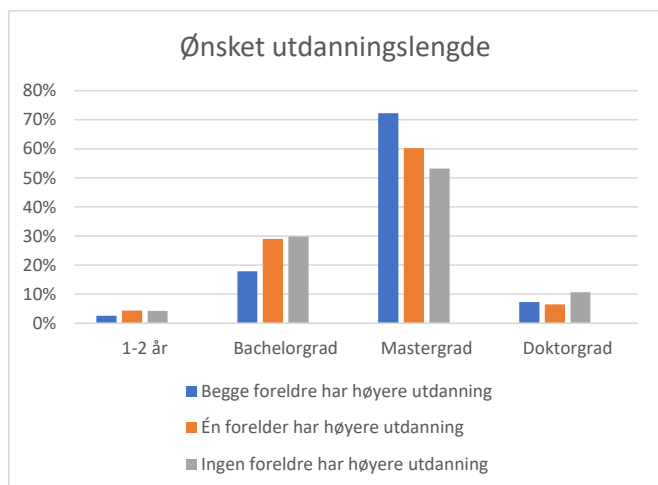
Vi ser heller ingen betydelige forskjeller i andel som planlegger å begynne i høyere utdanning innenfor en toårsperiode hvis vi grupperer elevene basert på foreldrenes landbakgrunn, men igjen er det en litt lavere andel av elever med to foreldre fra Norge som planlegger å studere innen en toårsperiode, sammenlignet med elevgruppene uten norske foreldre der hele 93 prosent planlegger å begynne i høyere utdanning innen en toårsperiode. I elevgruppen med en norsk forelder er det færrest som planlegger å begynne i høyere utdanning innen to år, bare 77 prosent. Dette står igjen i kontrast til frafallsratene i høyere utdanning, som viser at elever som er født i Norge har lavest frafallsrate og elever født utenfor EU har frafallsrater rundt 40 prosent. Å være født i utlandet er selvfølgelig ikke direkte sammenlignbart med landbakgrunnen til foreldrene, selv om det nok vil være korrelasjon mellom disse gruppene. Det vil være flere av elevene som er født i Norge, selv om foreldrene har utenlandsk landbakgrunn.

Figur 20: Andel av elevene som vil begynne i høyere utdanning i løpet av de neste to årene, avhengig av foreldrenes landbakgrunn.

Det er imidlertid noe forskjell i planlagt utdanningslengde, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå, for de som har besvart dette spørsmålet, se Figur 21. Færre med to foreldre med høyere utdanning planlegger å ta en bachelorgrad og flere av disse planlegger en mastergrad, sammenlignet med gruppen med ingen foreldre med høyere utdanning.

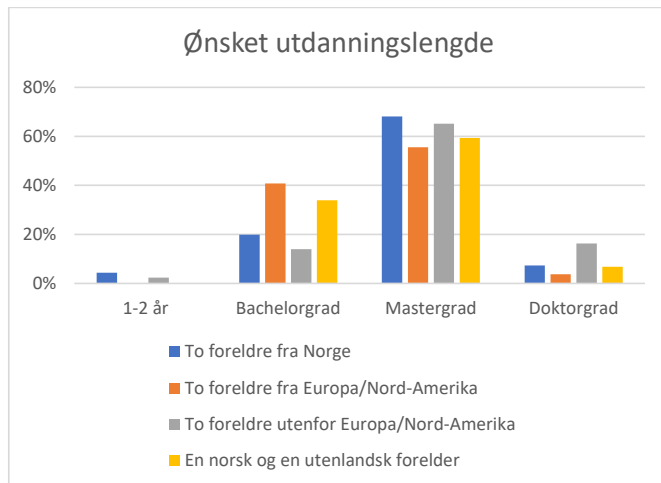
Figur 21: Planlagt utdanningslengde, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå, n=453.

Hvis vi grupperer elevene basert på foreldrenes landbakgrunn, ser vi at det er en høyere andel av de med to norske foreldre som ønsker å ta en mastergrad, sammenlignet med elevene med to foreldre fra Europa eller Nord-Amerika, se Figur 22. Elevene med to foreldre fra land utenfor Europa og Nord-

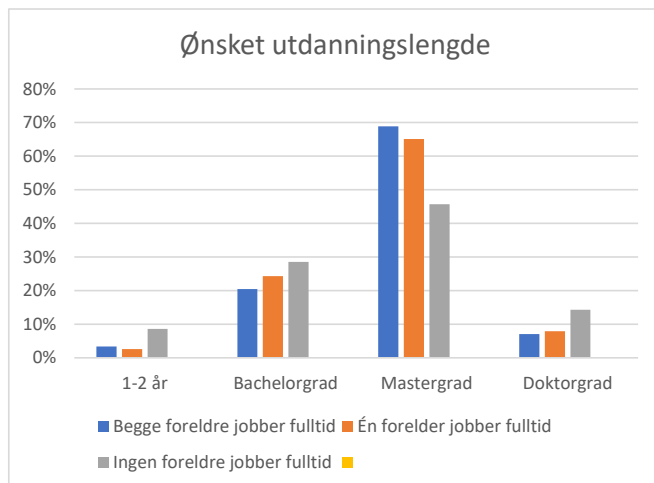
Amerika planlegger i enda høyere grad enn de med norske foreldre å ta en master- eller doktorgrad og en tilsvarende lavere andel av disse ønsker en bachelor- eller lavere grad.

Figur 22: Ønsket utdanningslengde, avhengig av foreldrenes landbakgrunn, n=535.

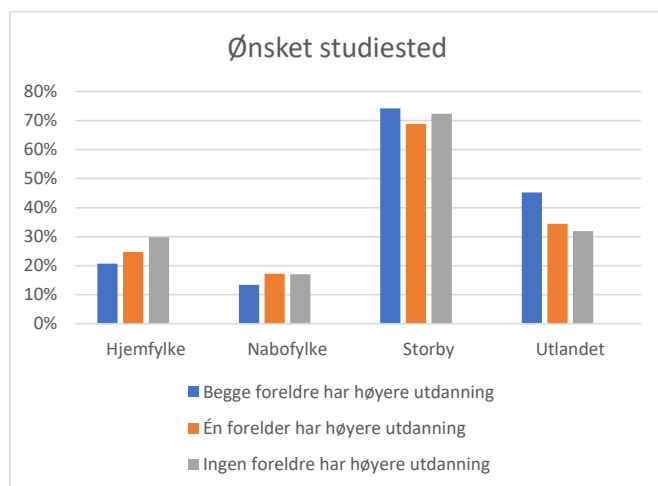
Om foreldrene jobber fulltid har også betydning for ønsket utdanningslengde, se Figur 23. En høyere andel av de som har to foreldre som jobber fulltid ønsker å ta en mastergrad sammenliknet med dem som har en forelder som jobber fulltid, og blant elevene som ikke har foreldre som jobber fulltid synker andelen som ønsker å ta en mastergrad ytterligere. Bachelorgrader foretrekkes av de uten foreldre som jobber fulltid og blant de som har kun en forelder som jobber fulltid.

Figur 23: Ønsket utdanningslengde, avhengig av om begge foreldrene, en forelder eller ingen jobber fulltid, n=567.

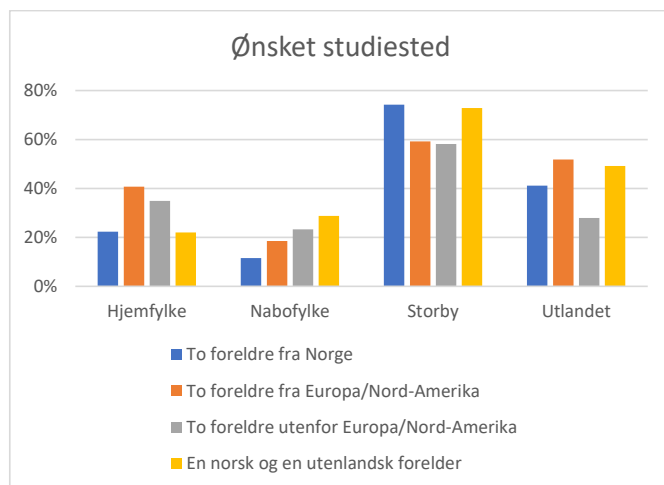

Jo høyere utdanning foreldrene har, desto færre planlegger å studere i eget hjemfylke og desto flere planlegger å studere i utlandet, se Figur 24. Elever med utenlandsk bakgrunn planlegger også i større grad å studere i hjemfylket eller i nabofylket og i noe mindre grad å studere i en storby, se Figur 25. Det er imidlertid en høy andel av elevene med foreldre fra Europa eller Nord-Amerika og av elevene med en norsk og en utenlandsk forelder som ønsker å studere i utlandet.

Figur 24: Ønsket studiested, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Flere svaralternativer er mulige.

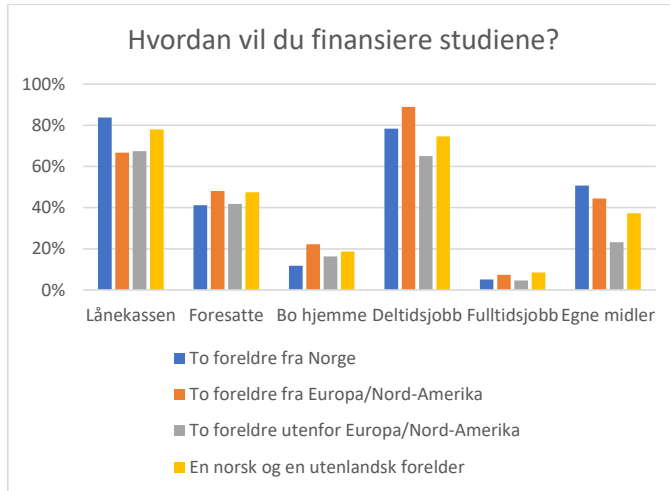
Figur 25: Ønsket studiested, avhengig av foreldrenes landbakgrunn. Flere svaralternativer er tillatt.

Når det gjelder planer for hvordan elevene ønsker å finansiere utdanningen og om de vet hva slags yrke de ønsker eller hvilken sektor de ønsker å jobbe i, så ser vi liten forskjell mellom elevene avhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Foreldrenes landbakgrunn kan imidlertid se ut til å ha noe betydning for hvor høy andel som planlegger å finansiere studiene gjennom Lånekassen, og det ser ut til at noe

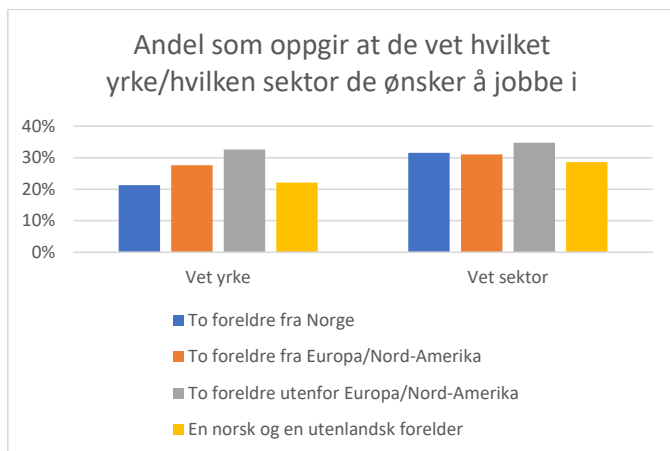
flere med foreldre fra Europa og Nord-Amerika og noe færre med foreldre fra utenfor Europa og Nord-Amerika ønsker å finansiere studiene ved deltidsjobbing sammenlignet med de med en eller to norske foreldre, se Figur 26. Som nevnt viser Hovdhaugen (2015) at deltidsjobbing har lite betydning for frafall i høyere utdanning, hvis deltidsjobbingen er begrenset til under 20 timer per uke.

Figur 26: Hvordan planlegger du å finansiere studiene? Flere alternativer er tillatt.

Når det gjelder tanker rundt hvilket yrke de ønsker å ha og hvilken sektor de ønsker å jobbe i, ser elever med foreldre fra land utenfor Europa og Nord-Amerika ut til å være noe mer målbevisste enn elever med norske foreldre, se Figur 27.

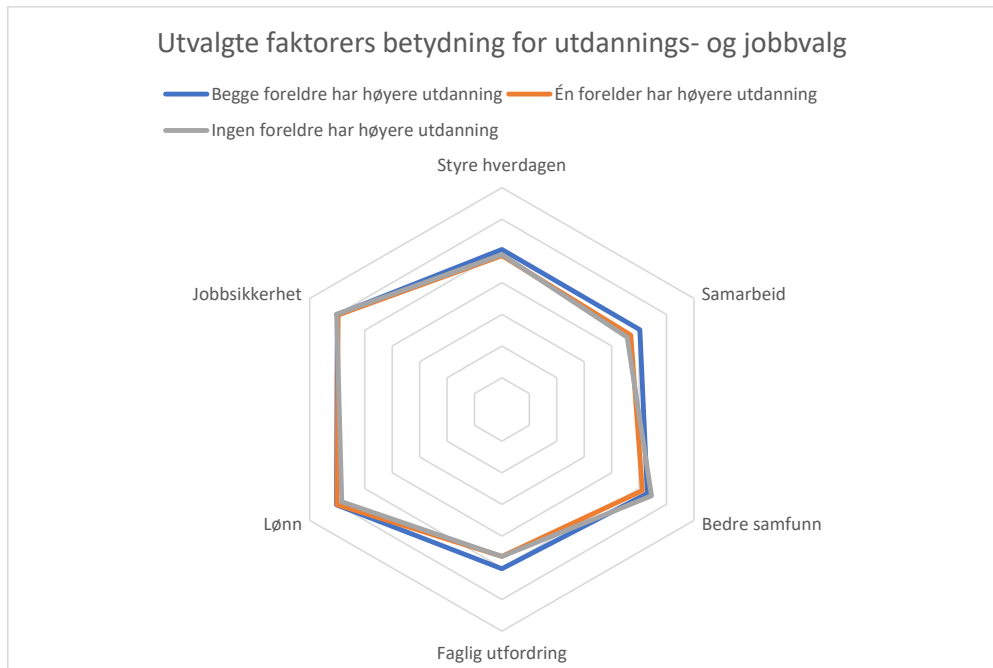
Figur 27: Andel av elevene som vet hvilket yrke de ønsker eller hvilken sektor de ønsker å jobbe i, gruppert i henhold til foreldrenes landbakgrunn, n=640.

Det ser heller ikke ut til å være særlige forskjeller i hvilke faktorer elevene vektlegger i valg av høyere studier avhengig av foreldrenes utdanningsnivå, se Figur 28.

Elevene oppgir at de vektlegger jobbsikkerhet og lønn høyt, fulgt av at jobben vil bidra til et bedre samfunn. Mulighet for å styre egen arbeidshverdag, for å samarbeide med andre eller faglig utfordring vektlegges i liten grad. Figuren ser ganske lik ut om vi grupperer svarene basert på foreldrenes landbakgrunn, men jobbsikkerhet og lønn vektlegges i noe høyere grad blant elever med foreldre fra land utenfor Europa og Nord-Amerika.

Figur 28: Faktorer som elevene vektlegger i utdannings- og jobbvalg, avhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Alle faktorer vurderes etter samme skala fra 1 til 7.

3.5 Covid-19 og planer for framtiden

Undersøkelsen har blitt gjennomført i en svært spesiell situasjon med en pågående pandemi. Alle elevene har blitt påvirket med nedstenging og digital undervisning, men noen husholdninger har blitt mer påvirket enn andre. 12 prosent av elevene rapporterer at Covid-19 har påvirket en eller begge foreldrenes arbeidssituasjon på den måten at de har blitt arbeidsledig eller permittert, se Figur 29. Det er en langt høyere andel som oppgir at foreldrene har jobbet på hjemmekontor, men vi ser ingen effekt

av hjemmekontor på planer for framtiden, sammenlignet med gruppen med foreldre som ikke har jobbet på hjemmekontor.

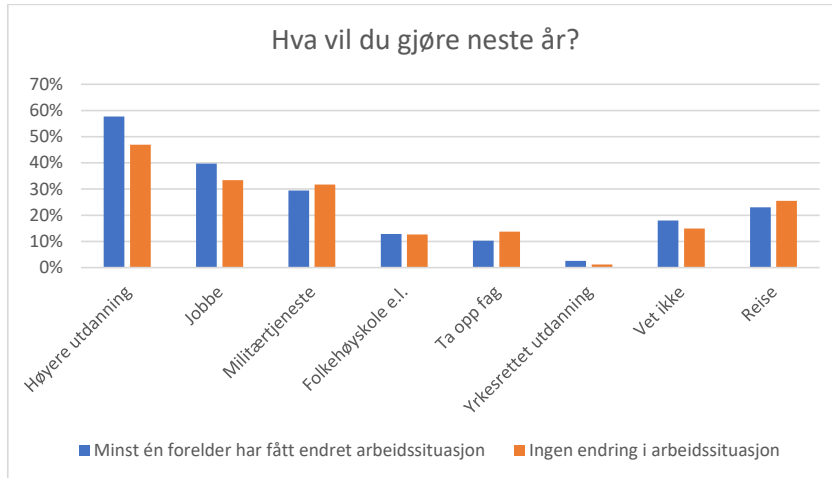
Figur 29: Covid-19 og foreldrenes arbeidssituasjon. Endret arbeidssituasjon innebærer at en eller begge foreldrene har blitt permittert eller blitt arbeidsledig i hele eller deler av perioden, n=662.

Vi ser en noe høyere andel av elever som har foreldre med endret arbeidssituasjon, som vil ta høyere utdanning allerede fra neste år, 58 prosent mot 47 prosent blant de med foreldre uten endring i arbeidssituasjonen, se Figur 30.

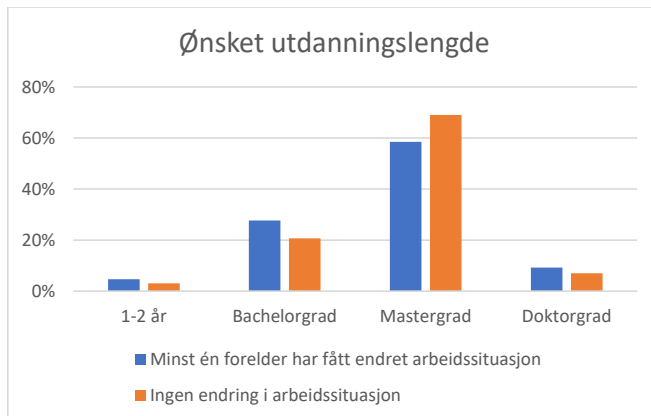
Det er også en litt høyere andel av elevene med foreldre som har fått endret arbeidssituasjonen som vil jobbe neste år, 40 prosent mot 33 prosent. Hvis vi ser på planer to år fram i tid, er det imidlertid ingen forskjell mellom disse to gruppene av elever, heller ikke om vi ser på hvor mange totalt sett som vil begynne i høyere utdanning i løpet av en toårsperiode. Dette tyder altså på at denne gruppen med elever på kort sikt har litt høyere tilbøyelighet til å prioritere aktiviteter som bidrar mest til økt kompetanse eller inntektsgivende aktivitet. Vi så også for de med foreldre uten høyere utdanning og de elevene med utenlandske foreldre at flere av disse ønsket å begynne i høyere utdanning umiddelbart etter videregående skole, se Figur 17 og Figur 18, men det var litt færre av elevene med foreldre uten høyere utdanning og med utenlandske foreldre som oppga at de ønsket å jobbe neste år.

Figur 30: Elevenes planer for neste år, avhengig av om minst en av foreldrene har blitt permittert eller arbeidsledig under pandemien eller om foreldrenes arbeidssituasjon har vært uendret gjennom pandemien. Elevene kunne velge flere alternativer.

Når det gjelder ønsket utdanningslengde, oppgir 28 prosent av elevene med foreldre som har hatt endret arbeidssituasjon under pandemien at de ønsker en bachelorgrad, mot 21 prosent av elevene uten foreldre som ble påvirket. Andel elever med foreldre som ble ledige eller permitterte som ønsker en mastergrad er 58 prosent, mot 69 prosent av elevene med upåvirkede foreldre.

Figur 31: Ønsket utdanningslengde, avhengig om foreldrene ble ledige eller permitterte under pandemien eller om de var upåvirket, n=552.

3.6 Oppsummering

Gjennomgang av spørreundersøkelsen har vist oss at elever i liten grad er ulike når det gjelder ambisjoner om å ta høyere utdanning, avhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. 83 prosent av elevene

planlegger å begynne i høyere utdanning i løpet av de neste to årene. Elever med foreldre med lavere utdanningsnivå, foreldre med utenlandsk bakgrunn og med en eller begge foreldre som ikke jobber fulltid ønsker også i større grad å begynne i høyere utdanning allerede neste år. Det er imidlertid liten forskjell på hvor stor andel som ønsker å begynne å studere om to år. Elevene med lavere sosioøkonomisk bakgrunn har en noe klarere ide om hva slags yrke de ønsker, og til en viss grad også hvilken sektor de ønsker å jobbe i. Elevene vektlegger imidlertid lønn og jobbsikkerhet ganske likt i valg av høyere utdanning og framtidig yrke, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn.

Fra undersøkelser av frafall vet vi imidlertid at studenter med to foreldre med høyere utdanning har lavere sannsynlighet for frafall enn studenter med en eller studenter med to foreldre uten høyere utdanning. Dette kan tyde på at de med lavere sosioøkonomisk bakgrunn har høyere sannsynlighet for å gjøre seg erfaringer i møtet med høyere utdanning eller bli påvirket av forventninger og holdninger blant familie og venner som kan føre til frafall. Internasjonal forskningslitteratur (Stinebrickner & Stinebrickner, 2012) setter frafall i sammenheng med studentenes egne forventninger til akademiske ferdigheter, som de finner er for optimistiske. Kanskje kan det også for disse norske elevene med lavere sosioøkonomisk bakgrunn være slik at læring om egne ferdigheter i høyere utdanning kan være årsaken til at ambisjoner og frafallssannsynlighet står i kontrast til hverandre?

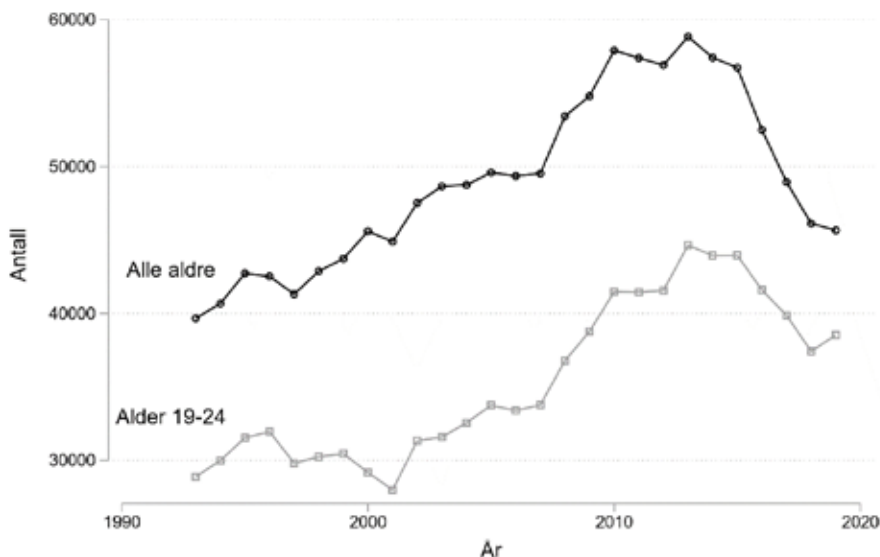
Hele 75 prosent av elevene oppgir at de planlegger å fullføre en mastergrad eller doktorgrad. Når det gjelder ønsket utdanningslengde, er det imidlertid forskjeller mellom de med foreldre med høyere utdanning og de med en eller begge foreldre uten høyere utdanning. Langt flere med to foreldre med høyere utdanning ønsker å ta en mastergrad, noe færre med en forelder med høyere utdanning ønsker en mastergrad og enda færre med ingen foreldre med høyere utdanning ønsker å ta en mastergrad. Det er også langt flere med to foreldre som jobber fulltid som ønsker å ta en mastergrad, mens elever med ingen foreldre som jobber fulltid vil i mindre grad ta en mastergrad. Både en høy andel av elever med norske foreldre og elever med foreldre fra land utenfor Europa og Nord-Amerika ønsker å ta en mastergrad eller doktorgrad, mens andelen som ønsker en mastergrad eller høyere er betydelig lavere for de med to foreldre fra Europa eller Nord-Amerika.

Vi ser også at andel elever som ønsker å studere i hjemfylket er høyere for de med foreldre med lavere utdanning og for de med minst en forelder som jobber deltid. Det er dessuten en relativt lav andel av elever med foreldre uten høyere utdanning som ønsker å studere i en storby eller i utlandet.

4 Frafall i høyere utdanning

Før vi ser på frafallsraten i høyere utdanning noterer vi oss at det hvert år er en stor gruppe som begynner i høyere utdanning og at denne tilstrømmingen varierer over tid. Figur 32 viser antallet nye studenter i høyere utdanning for perioden 1993 til 2019. Som vi ser, var det en økning i antallet til og med 2013 før antallet sank igjen. Nyere tall fra ssb.no viser imidlertid at under pandemien har det igjen vært en kraftig økning i antallet nye studenter i 2020. Figur 32 viser videre at 19-24 åringer utgjør hovedgruppen av nye studenter.

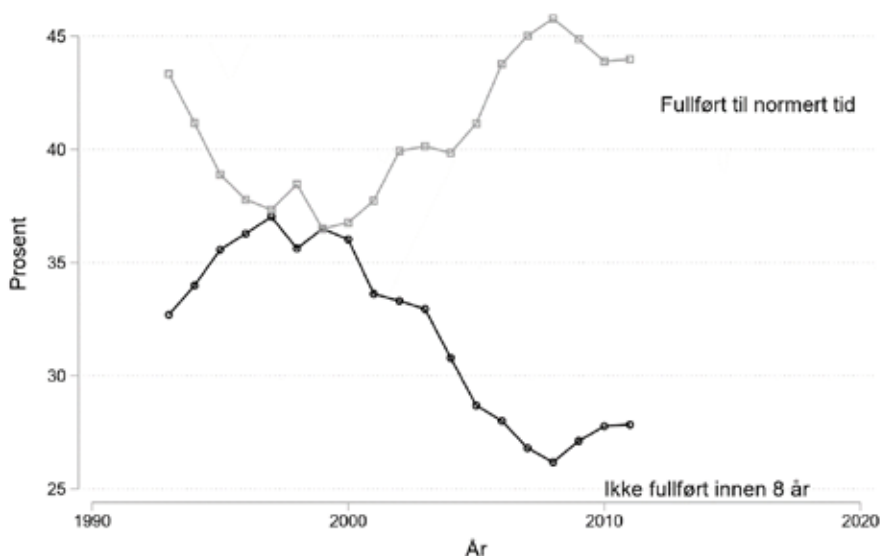
Figur 32: Nye studenter i høyere utdanning i perioden 1993 til 2019.

Note: Den svarte linjen med sirkler viser antall studenter som påbegynner høyere utdanning i perioden 1993 til 2019. Den grå linjen med firkanter illustrerer tilsvarende utvikling for undergruppen av studenter som er i alderen 19 til 24 når de begynner i høyere utdanning. Vi måler antallet nye studenter i et gitt år gjennom individstatistikk fra Statistisk sentralbyrå som identifiserer første året i høyere utdanning for hvert individ. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

Fullførings- og frafallsratene varierer også over tid. Figur 33 illustrerer dette for i) fullføring innen normert tid (normert tid varierer mellom ulike grader) og ii) ikke fullført innen 8 år. Ikke fullført innen 8 år er slik frafall oftest defineres i statistikken og er det vi vil fokusere på i denne rapporten. Som forventet er de to målene negativt korrelerte: Når andelen som fullfører til normert tid synker, så øker andelen som ikke fullfører innen 8 år, og motsatt. Merk at vi ikke kan måle frafall for dem som begynte i høyere utdanning etter 2011 fordi vi trenger å følge dem i minst 8 år.

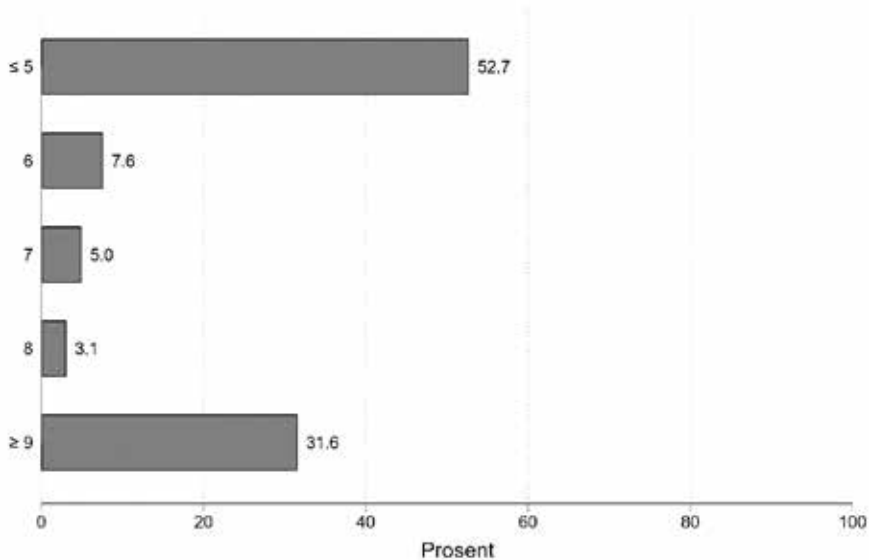
Figur 33: Andelen som fullfører til normert tid og andelen som faller fra blant studenter som påbegynte høyere utdanning i perioden 1993 til 2011.

Note: Figuren viser utviklingen i prosentandelen studenter som fullfører til normert tid (grå linje med firkanter) og prosentandelen studenter som ikke fullfører noen grad i høyere utdanning innen 8 år etter at de begynner (svart linje med sirkler). Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet.

I Figur 34 ser vi på hvor mange år studentene bruker på å fullføre en grad. Variasjonen i antall år skyldes både at ulike studier har ulik varighet (f.eks. bachelorgrad vs. profesjonsgrad), og at noen studenter ikke fullfører til normert tid. Siden vi har valgt å gruppere minste antall år som fem eller færre, så vil imidlertid mesteparten av variasjonen skyldes at noen studenter ikke fullfører til normert tid, da svært få studier har varighet over 5 år. Figuren viser at halvparten av studentene fullfører en grad innen 5 år, mens nesten en tredjedel har ikke fullført noen grad etter 8 år.

Figur 34: Fordelingen av studenter på hvor mange år de bruker på å fullføre en grad.

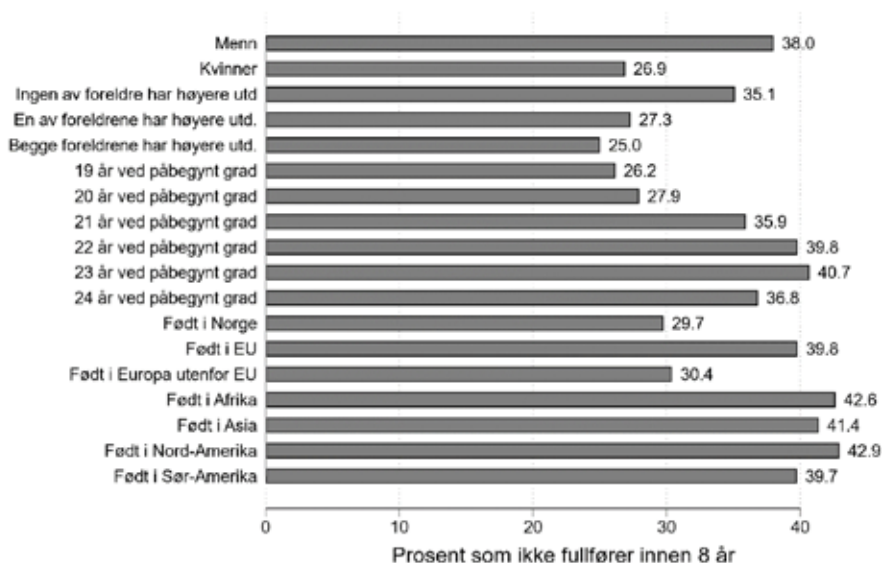

Note: Figuren viser fordelingen over hvor mange år studenter bruker på å fullføre en grad, fra 5 år eller færre til 9 år eller mer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Kategorien 9+ inkluderer studenter som aldri fullfører en grad. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

4.1 Variasjon i frafall mellom ulike grupper av studenter

Frafallsraten varierer mellom ulike typer av studenter, studieretninger og studiesteder. Figur 35 viser frafallsraten for ulike grupper av studenter. Menn har mye høyere frafallsrate enn kvinner, 38 prosent mot 27 prosent. Frafallsraten er lavere for studenter som har foreldre med høyere utdanning. Når ingen av foreldrene har høyere utdanning, er frafallsraten 35 prosent, mot 27 og 25 prosent dersom en eller begge foreldrene har høyere utdanning. Videre er frafallsraten sterkt stigende i alder ved påbegynt grad. For 19- og 20-åringene er frafallsraten 26 og 28 prosent, mens for 21 til 24-åringene er den mellom 36 og 41 prosent. Frafallsraten er lavere for norskfødte enn for utenlandskfødte, utenom for studenter født i Europa utenfor EU. Dette kan skyldes at utenlandskfødte returnerer til fødelandet for å fullføre sin utdanning, noe vi dessverre ikke har mulighet til å undersøke i datagrunnlaget.

Figur 35: Frafallsraten for ulike typer studenter.

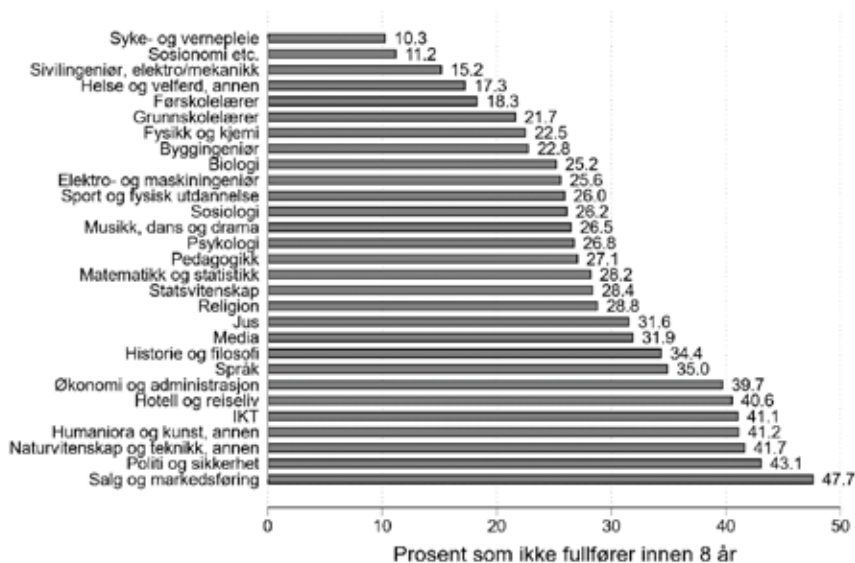
Note: Figuren viser prosentandelen studenter som ikke fullfører noen grad innen 8 år etter påbegynt høyere utdanning for ulike grupper av studenter. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

4.2 Variasjon i frafall mellom ulike fagområder og utdanningsinstitusjoner

Figur 36 viser frafallsraten for ulike fagområder. Vi definerer fagområder tilsvarende den tresifrede koden i norsk standard for utdanningsgruppering (versjon 2000). På grunn av plasshensyn viser vi ikke frafallsraten for samtlige fagområder. Likevel har figuren god dekningsgrad: Hver enkelt av de 29 fagområdene i figuren dekker minst en prosent av den totale studentmassen som påbegynner høyere utdanning i Norge og til sammen dekker de 86 prosent av den totale studentmassen. Frafallsraten varierer fra 10-11 prosent for syke- og vernepleie og sosionom til 47 prosent for salg/markedsføring. Syke- og vernepleie er den tredje største studieretningen og dekker 7 prosent av studentmassen, mens IKT er den fjerde største og dekker 4 prosent av studentmassen. For de to største studieretningene, humaniora og kunst, annen (13 prosent av studentmassen) og økonomi og administrasjon (12 prosent av studentmassen) var frafallsraten rundt 40 prosent. Figur 36 viser videre at typiske profesjonsfag som syke- og vernepleie, lærerutdanning og ingeniørutdanning har lavere frafallsrater enn andre fagområder. Merk at studentene innen fagområdene som er representert i figuren i hovedsak begynner på bachelorgrader og andre lavere grader. Det er kun 8 prosent av studentene som begynner studier som gir en grad på høyere nivå (definert som nasjonal standard for utdanningsgruppe kode

700000 eller høyere). Frafallsraten blant studenter som begynner studier som gir en grad på høyere nivå er mye lavere enn frafallsraten blant dem som begynner på en grad på lavere nivå, med 14 mot 31 prosent.

Figur 36: Frafallsraten for ulike fagområder.

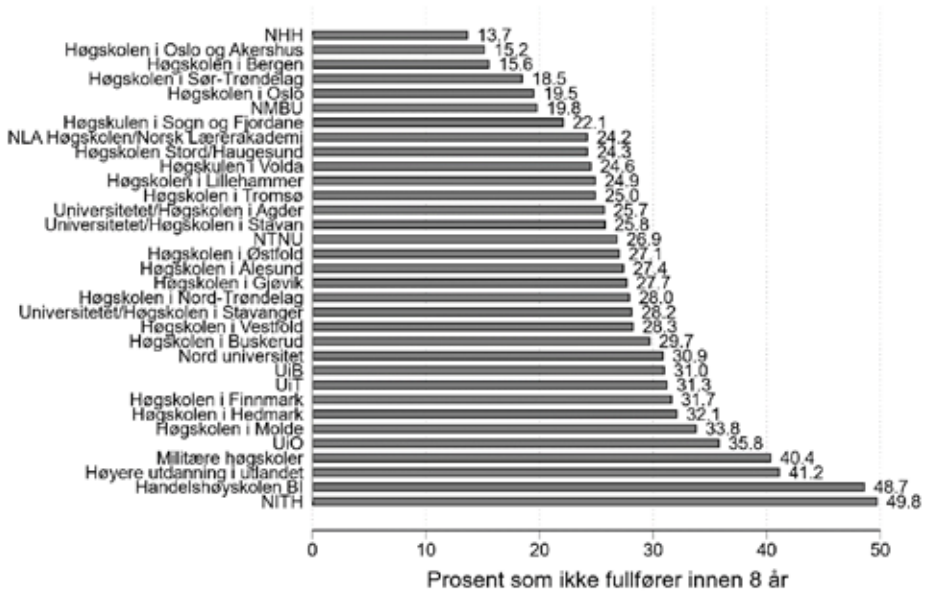
Note: Figuren viser prosentandelen studenter som ikke fullfører en grad innen 8 år, avhengig av hvilket fagområde studenten begynte sine studier på. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011. Videre er utvalget avgrenset til studenter som i utdanningsregistrene har informasjon om utdanningsprogram (norsk standard for utdanningsgruppering), noe som særlig utelukker studenter som påbegynner høyere utdanning i utlandet. De inkluderte fagområdene har alle minst 1 prosent av studentmassen blant utvalget. Til sammen dekker studieretningene i figuren 86 prosent av denne studentmassen.

Figur 37 viser frafallsraten for de 32 største studiestedene, samt for studenter som påbegynner høyere utdanning i utlandet. Merk at siden utvalget vårt er studenter som påbegynte høyere utdanning i perioden 1993 til 2011, vil studiestedene i figuren ikke overlappe fullstendig med dagens eksisterende studiesteder. Hvert av studiestedene i figuren dekker minst 0,5 prosent av studentmassen i utvalget vårt og til sammen dekker de 93 prosent. Norges Handelshøyskole har lavest frafallsrate med 14 prosent.³ Deretter følger flere høyskoler med frafallsrater på 15 til 20 prosent. For de største studiestedene våre, Universitetet i Oslo (12 prosent av studentmassen), NTNU (9 prosent), Universitetet i Bergen og Handelshøyskolen BI (begge 7 prosent) er frafallsraten henholdsvis 36, 27, 31 og 49 prosent.

³ Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet.

Handelshøyskolen BI har med det den høyeste frafallsraten etter Norges Informasjonsteknologiske Høgskole (NITH). Frafallsraten er også høy for studenter som påbegynner høyere utdanning i utlandet med 41 prosent. Når vi i neste kapittel ser på hvordan det går med dem som faller fra sammenliknet med dem som fullfører, ekskluderer vi utenlandsstudentene fra analysen, gitt at vi ikke har data på arbeidsmarkedsutfall utenfor Norge.

Figur 37: Frafallsraten for ulike studiesteder.

Note: Figuren viser prosentandelen studenter som ikke har fullført noen grad innen 8 år etter påbegynt høyere utdanning, avhengig av hvilket studiested de begynte sine studier ved (inkludert studenter som påbegynner høyere studier i utlandet). Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011. De inkluderte studiestedene har alle minst 0,5 prosent av studentmassen i utvalget og til sammen dekker studiestedene i figuren 93 prosent av denne studentmassen.

5 Hvordan går det med dem som ikke fullfører?

Denne delen av rapporten beskriver hvordan det går med dem som faller fra i høyere utdanning, sammenliknet med dem som fullfører til normert tid og dem som fullfører etter normert tid. Som nevnt er utvalget studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011. Videre har vi ekskludert norske studenter som påbegynner høyere utdanning ved et utenlandsk studiested.

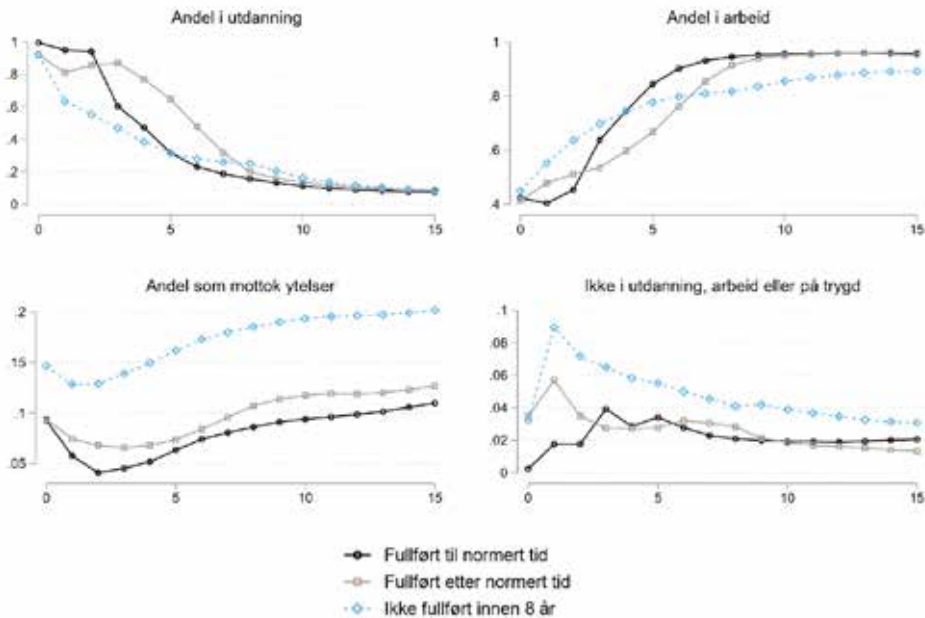
Vi ser på utfall i perioden 1993 til 2018, og følger hver student fra og med det året han/hun påbegynner høyere utdanning til og med 15 år etterpå. Når vi ser på utfall 15 år etter studiestart, blir utvalget ytterligere begrenset til studenter som påbegynner høyere utdanning i perioden 1993 til 2003, siden vi ikke har data på utfall 15 år etter studiestart for dem som påbegynte høyere utdanning etter 2003. Utfallene er kun definert for individer som er i live og bosatt i Norge, slik at personer som dør eller melder flytting til utlandet ikke vil være inkludert i utvalget vårt etter at de dør/flytter.

5.1 Utvikling i arbeidsmarkedsdeltakelse, aktive utdanningsforløp og trygdemottak

I Figur 38 ser vi på andelen som er i utdanning, i arbeid, mottok trygd og hverken i utdanning, i arbeid eller mottok trygd for dem som fullfører til normert tid, dem som fullfører etter normert tid, men innen 8 år og dem som faller fra. Oppe til venstre i figuren ser vi at andelen som er registrert med pågående utdanning i registrene faller raskere blant dem som faller fra enn blant dem som fullfører. Blant dem som fullfører vil en del gå videre til studier i høyere nivå og blir dermed registrert med pågående utdanning i flere år. Etter omtrent 10 år stabiliserer andelen i pågående studier seg på rundt 10 prosent for alle de tre gruppene.

Prosentandelen som er i arbeid ved studiestart er litt over 40 både blant dem som faller fra og dem som fullfører. Vi har definert «i arbeid» som arbeidsinntekt over 1G, og dette vil inkludere en del som jobber deltid eller har høy inntekt i ferier i tillegg til de som jobber fulltid. I løpet av de første fire årene etter studiestart er det en høyere andel som er i arbeid blant dem som faller fra enn blant dem som fullfører. Dette er i tråd med en norsk studie som viste at studenter som jobber mer enn 20 timer i uken har økt risiko for frafall (Hovdhaugen, 2015). Årsaken til dette er uviss, og trenger ikke skyldes at arbeid i seg selv øker risikoen for frafall. Sannsynligheten for å være i arbeid er større blant eldre studenter, som også har høyere sannsynlighet for å falle fra. Videre kan det tenkes at de som er i arbeid i større grad begynner i høyere utdanning for å ta enkeltfag og ikke har noen intensjon om å fullføre en grad.

Figur 38: Andelen som er i utdanning, arbeid og på trygd 0 til 15 år etter studiestart.

Note: Figuren viser andelen som er i utdanning, arbeid, mottok trygd og hverken i utdanning, arbeid eller trygdesystemet blant dem som fullfører til normert tid, dem som fullfører etter normert tid, men innen 8 år og dem som ikke har fullført innen 8 år. Normert tid varierer mellom ulike utdanningsprogrammer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Vi definerer i utdanning som pågående utdanning per 1.10 registrert i utdanningsstatistikken. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G (folketrygdens grunnbeløp). Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, netto næringsinntekt og syke- og foreldrepenger. Vi definerer mottak av trygdeytelser som at individet mottok minst 1 krone i trygdeytelser i form av enten uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, attføring, rehabiliteringsstønad, overgangsstønad, dagpenger, bostøtte, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønad. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

Fem år etter studiestart er 84 prosent av dem som fullfører til normert tid i arbeid, mot 78 prosent av dem som faller fra og 67 prosent av dem som fullfører etter normert tid. Syv år etter studiestart har dem som fullfører etter normert tid også gått forbi dem som faller fra med tanke på andelen i arbeid. Fra og med ti år etter studiestart har andelen som er i arbeid blant dem som fullfører til normert tid eller etter normert tid flatet ut på rundt 95 prosent. Blant dem som faller fra flater andelen imidlertid ut på rundt 85 prosent. Denne forskjellen i arbeidsdeltakelse mellom dem som faller fra og dem som fullfører vedvarer minst femten år etter studiestart.⁴

⁴ Både for arbeidsdeltakelse og for andre utfall finner vi ikke at forskjellene konvergerer dersom vi ser på enda lengre tidsperioder (opptil 20 år etter studiestart) ved å begrense utvalget til dem som startet i høyere utdanning i perioden 1993 til 1998.

Andelen som mottar trygdeytelser, er allerede ved studiestart markant høyere for dem som faller fra enn for dem som fullfører (15 mot 9 prosent). Mottak av trygdeytelser er definert som å ha mottatt minst en krone av enten dagpenger, foreløpig uførepensjon, rehabiliteringsstønad, attføring, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon, bostøtte, overgangsstønad, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønad.⁵ De første årene etter studiestart faller andelen som mottok trygd i alle gruppene, før den begynner å stige igjen. I neste underkapittel ser vi nærmere på hvilke trygdeytelser som driver denne utviklingen. Forskjellen mellom dem som faller fra og dem som fullfører vedvarer på lang sikt, og femten år etter studiestart er det 20 prosent av dem som faller fra som mottok trygdeytelser, mot 13 prosent av dem som fullfører etter normert tid og 11 prosent av dem som fullfører til normert tid.

De som faller fra i høyere utdanning har også høyere sannsynlighet for å være utenfor både utdanning, arbeidsliv og trygdesystem. Forskjellen minsker over tid, hovedsakelig fordi de som faller fra kommer inn i trygdesystemet etter hvert. Femten år etter studiestart er 3,1 prosent av dem som faller fra utenfor utdanning, arbeidsliv og trygdesystem, mot 2,0 prosent blant dem som fullfører til normert tid og 1,3 prosent blant dem som fullfører etter normert tid.

5.2 Utvikling i trygdeoverføringer

For å forstå velferdskonsekvensene for de som faller utenfor utdanning og arbeidsmarked er det nyttig å se på hva slags trygdeoverføringer de mottar. Trygdeoverføringer som er knyttet til arbeidsledighet viser også hvordan frafall og grad av tilknytning til arbeidsmarkedet henger sammen.

I Figur 39 undersøker vi nærmere hvilke trygdeordninger som driver forskjellene mellom dem som faller fra og dem som fullfører. De som faller fra har litt høyere sannsynlighet for å motta dagpenger når de starter i høyere utdanning enn dem som fullfører, med 9 mot 6 prosent. Vi vet ikke om dagpengene ble mottatt før eller etter at de begynte å studere. For å ha rett til dagpenger kreves arbeidsinntekt i en lengre periode, som tyder på at en del i utvalget har arbeidserfaring før de begynner å studere. Andelen som mottar dagpenger er fallende i alle de tre gruppene i de første årene etter studiestart, noe som kan henge sammen med at det i denne perioden har vært strenge regler for å studere samtidig som man mottar dagpenger. På lang sikt stabiliserer andelen som mottar dagpenger seg i alle de tre gruppene. Femten år etter studiestart har frafallsgruppen fortsatt en høyere andel som mottar dagpenger, med 6 prosent mot 3 prosent blant dem som fullfører. Dette viser at frafallsgruppen

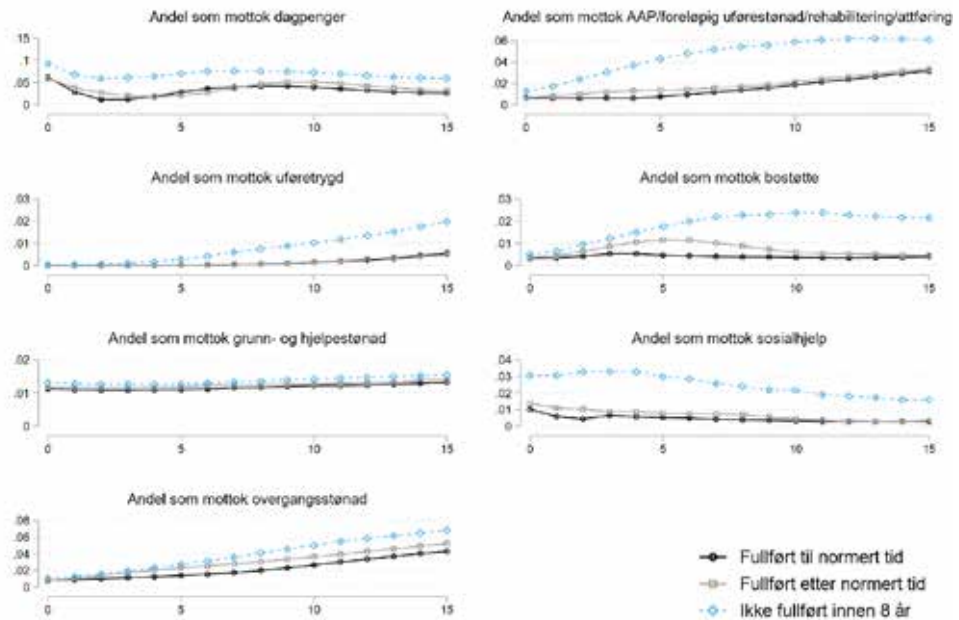
⁵ Siden antall trygdemottakere gjerne måles som et tverrsnitt på en gitt dato, vil vårt mål på trygdemottak ligge høyere enn den offisielle statistikken. Målet vårt vil også fange opp marginale trygdemottakere som kun har mottatt trygd i en svært begrenset periode. For sammenlikning, så sier offisiell statistikk fra Statistisk sentralbyrå at rundt 30 prosent av befolkningen får stønader innen kategorien Arbeidsliv og sykdom i løpet av et gitt år.

har høyere sannsynlighet for å bli arbeidsledige og/eller bruke lengre tid på å komme seg ut av arbeidsledighet dersom de blir arbeidsledige.

Oppe til høyre i Figur 39 ser vi på andelen som mottok arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførestønad, rehabiliteringsstønad eller attføring. Vi slår disse trygdene sammen siden de alle er midlertidige trygder som er relatert til helseproblemer og fordi de har avløst hverandre over tid. Vi ser at andelen på slike ytelser er lav blant alle gruppene, men at den øker kraftigere for frafallsgruppen enn for dem som fullfører. Tolv år etter studiestart stabiliserer andelen seg på rundt 6 prosent for frafallsgruppen, i alle fall delvis fordi noen går over på uføretrygd. For gruppene som fullfører er trenden økende fra og med fem år etter studiestart og andelen er på litt over 3 prosent femten år etter studiestart.

Ved studiestart var det ingen som er på uføretrygd, men over tid ser vi at en langt større andel av dem som faller fra havnet på uføretrygd, sammenliknet med dem som fullfører. Femten år etter studiestart var 2,0 prosent av dem som faller fra på uføretrygd, mot 0,5 prosent av dem som fullfører. Dette gjenspeiler utviklingen i mottak av de midlertidige helserelaterte trygdene og viser at en del ender opp på uføretrygd etter hvert. Selv om andelen på uføretrygd er relativt lav er det viktig å huske på at femten år etter studiestart er dette 34-39-åringer, som mest sannsynlig kommer til å stå utenfor arbeidslivet resten av livet. Velferdskonsekvensene for dem det gjelder er derfor store. Men selv om vi kan fastslå en klar samvariasjon mellom frafall og helserelaterte trygdeytelser kan vi ikke svare på i hvilken grad frafall forårsaker helseutfordringer eller helseutfordringer forårsaker frafall.

Figur 39: Andelen som mottar ulike trygde- og velferdsytelser 0 til 15 år etter studiestart.

Note: Figuren viser andelen som mottok ulike trygde- og velferdsordninger blant dem som fullfører til normert tid, dem som fullfører etter normert tid, men innen 8 år og dem som ikke har fullført innen 8 år. Normert tid varierer mellom ulike utdanningsprogrammer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Vi definerer mottak av den gitte trygdeytelsen som at individet mottok minst 1 krone av denne trygdeytelsen. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

Prosentandelen som mottok bostøtte var rundt 0,4 ved studiestart både for frafallgruppen og for dem som fullfører. Andelen forblir lav for gruppen som fullfører til normert tid, mens den i de første fem årene etter studiestart øker både for dem som faller fra og for dem som fullfører etter normert tid. Deretter synker den for dem som fullfører etter normert tid, mens den fortsetter å øke for dem som faller fra. Femten år etter studiestart mottok 2,2 prosent av dem som faller fra bostøtte, mot 0,4 prosent av dem som fullfører. Siden bostøtte er betinget på lav inntekt, viser dette igjen at velferden i frafallgruppen er lavere enn for de som fullfører.

Prosentandelen som mottok grunn- og hjelpestønad ved studiestart var litt over 1 prosent for alle gruppene. Andelen øker noe over tid i og relativt likt for alle gruppene slik at femten år etter studiestart var det rundt 1,5 prosent som mottok grunn- og hjelpestønad.

Prosentandelen som mottok sosialhjelp ved studiestart var mye høyere for frafallgruppen enn for dem som fullfører, med 3,1 mot litt over 1 prosent. Andelen på sosialhjelp falt over tid i alle gruppene,

men mest for frafallsgruppen. Femten år etter studiestart var det 1,6 prosent av dem som falt fra som mottok sosialhjelp, mot 0,3 prosent blant dem som fullfører.

Til slutt har vi sett på andelen som mottok overgangsstønad. Denne var rundt 1 prosent for alle gruppene ved studiestart. Den økte over tid for alle gruppene, men mest for frafallsgruppen. Femten år etter studiestart var det prosentandelen 6,8 for frafallsgruppen mot 5,3 for dem som fullfører etter normert tid og 4,3 for dem som fullfører til normert tid.⁶

5.3 Lønnsutvikling og lønnsvariasjon

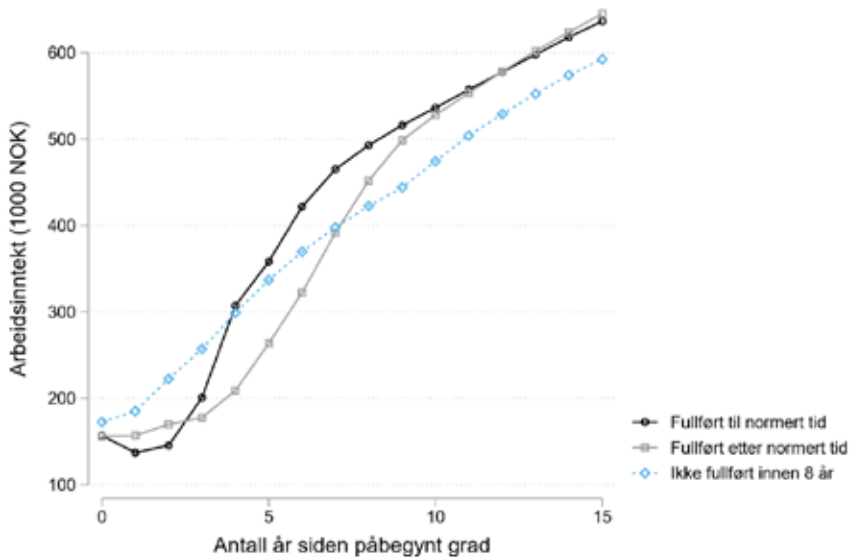
I Figur 40 illustrerer vi utviklingen i arbeidsinntekt null til femten år etter studiestart for dem som faller fra og dem som fullfører. Arbeidsinntekten er beregnet for dem som hadde arbeidsinntekt høyere enn 1G i det gitte året og inkluderer dermed ikke de som er marginalt tilknyttet arbeidslivet eller står helt utenfor. Forskjellene vi observerer skyldes dermed forskjeller i arbeidsinntekt for dem som er i arbeid. Forskjellene vi observerer skyldes i all hovedsak forskjeller i lønnsinntekt, som utgjør 97 prosent av arbeidsinntekten for individene i utvalget vårt. Imidlertid kan vi ikke si noe om i hvilken grad forskjellene skyldes timelønn vs. stillingsprosent da vi kun har tilgang til data på total årlig inntekt (ikke stillingsprosent eller timelønn).

De som faller fra hadde høyere arbeidsinntekt ved studiestart, men forskjellen til de som fullfører er relativt liten. De som fullfører til normert tid tar igjen frafallsgruppen fire år etter studiestart, mens de som fullfører etter normert tid tar igjen frafallsgruppen syv år etter studiestart. Ti år etter studiestart har de som fullfører etter normert tid tatt igjen dem som fullfører til normert tid, og disse gruppene har samme inntektsutvikling etter det. Ti til femten år etter studiestart følger frafallsgruppen samme trend i inntektsutvikling som gruppene som fullfører, men arbeidsinntekten er på et lavere nivå. Femten år etter studiestart er arbeidsinntekten for dem som er i arbeid 592 000 kroner blant dem som faller fra, mot 636 000 kroner for dem som fullfører til normert tid og 645 000 kroner blant dem som fullfører etter normert tid.⁷

⁶ I tillegg til trygdene vi nevner i dette underkapitlet har vi også sett på kvalifiseringsstønad. Det er imidlertid nesten ingen i utvalget vårt (mindre enn 0,0 prosent) som mottok kvalifiseringsstønad, så vi diskuterer ikke mottak av denne trygden i teksten. Vi har dessverre ikke tilgang til registerdata på mottak av tiltakspenger.

⁷ Kronebeløpene er justert til 2020 verdi. Dersom vi inkluderer dem som har arbeidsinntekt under 1G i analysen, er arbeidsinntekten femten år etter studiestart 530 000 kroner blant dem som faller fra, mot 609 000 kroner for dem som fullfører til normert tid og 620 000 kroner blant dem som fullfører etter normert tid

Figur 40: Arbeidsinntekt 0 til 15 år etter studiestart.

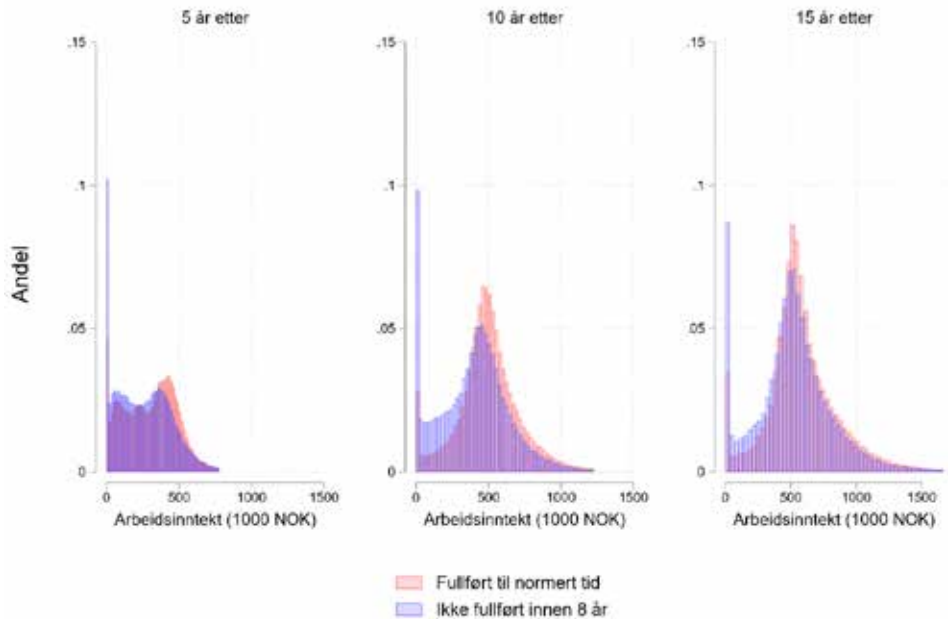

Note: Figuren viser arbeidsinntekt (i 1000 kr) for dem som er i arbeid (har arbeidsinntekt på minst 1G) blant dem som fullfører til normert tid, dem som fullfører etter normert tid, men innen 8 år og dem som ikke har fullført innen 8 år. Normert tid varierer mellom ulike utdanningsprogrammer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, netto næringsinntekt og syke- og foreldrepenger, og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller i timelønn, stillingsprosent, og/eller næringsinntekt. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

En betydelig andel av de som ikke fullfører høyere utdanning innen åtte år har løs tilknytning til arbeidsmarkedet, slik vi så ved å studere trygdeoverføringer. Samtidig kan noen av de som ikke fullfører en grad innen åtte år ha valgt å avbryte utdanningen fordi de har gode muligheter i arbeidsmarkedet. Dette kan bety at det er stor variasjon i arbeidsmarkedsresultatene for frafallsgruppen, og det er derfor nyttig å se på variasjonen i arbeidsinntekt, og sammenligne den med variasjonen for dem som fullfører. Derfor sammenligner vi i Figur 41 fordelingen av arbeidsinntekt for dem som faller fra mot fordelingen til dem som fullfører til normert tid, fem, ti og femten år etter studiestart. Tre ting kommer tydelig frem av figuren. For det første er det langt flere som har ingen arbeidsinntekt blant dem som faller fra enn blant dem som fullfører til normert tid, både fem, ti og femten år etter studiestart. For det andre så er det ikke flere i toppen av fordelingen for dem som fullfører til normert tid enn for dem som faller fra. For det tredje så er hovedmassen i fordelingen skjøvet mot venstre (lavere inntekt) for dem som faller fra sammenliknet med dem som fullfører til normert tid. Fravall er dermed ikke forbundet med lavere sannsynlighet for høy arbeidsinntekt, men høyere sannsynlighet

for ingen arbeidsinntekt og med lavere gjennomsnittsinntekt. I utvalget for Figur 41 inkluderes også individer med arbeidsinntekt under 1G, og dette gir lavere gjennomsnittsinntekt enn i Figur 39. Forskjellene i arbeidsinntekt skyldes i all hovedsak forskjeller i lønnsinntekt, ikke næringsinntekt. Merk igjen at vi ikke kan si noe om i hvilken grad forskjeller i lønnsinntekt skyldes forskjeller i stillingsprosent eller forskjeller i timelønn.

Figur 41: Arbeidsinntekt 5, 10 og 15 år etter studiestart.

Note: Figuren viser fordelingen av arbeidsinntekt 5, 10 og 15 år etter studiestart for dem som fullfører til normert tid og dem som ikke har fullført innen 8 år. Normert tid varierer mellom ulike utdanningsprogrammer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, netto næringsinntekt og syke- og foreldrepenger, og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller i timelønn, stillingsprosent, og/eller næringsinntekt. Vi har kuttet topp 1% av fordelingen av illustrative årsaker. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

6 Kan vi forklare forskjellene i utfall mellom dem som avbryter høyere utdanning og dem som fullfører?

Som vist i kapittel 5, så gjør frafallsgruppen det dårligere på arbeidsmarkedet enn dem som fullfører. De som faller fra, har også høyere sannsynlighet for å motta trygd. I denne delen av rapporten skal vi systematisk sammenlikne utfall for dem som faller fra med dem som fullfører i en regresjonsanalyse. Slik kan vi bekrefte eller avkrefte om de observerte forskjellene er statistisk signifikante. Vi kan også teste om forskjellene i utfall skyldes forskjeller i observerbare karakteristikk mellom dem som faller fra og dem som fullfører. Vi fokuserer på utfall målt ti år etter studiestart, og sammenlikner dem som ikke fullfører innen 8 år med dem som fullfører til normert tid.

Vi presenterer resultatene fra regresjonsanalysen i Tabell 1. Tabellen viser estimert sannsynlighet for ulike utfall (i venstre kolonne) for frafallsgruppen, sammenlignet med gruppen som fullfører en grad til normert tid. Alle de estimerte forskjellene er statistisk signifikante på minst 1-prosents nivå. I den første kolonnen med estimert sannsynlighet har vi kun kontrollert for hvilket år individet begynte i høyere utdanning. Det betyr at vi tar hensyn til at den økonomiske situasjonen og dermed muligheter i arbeidsmarkedet varierer, avhengig av når studentene begynner i høyere utdanning. I perioder med sterk økonomisk vekst vil etterspørselen etter arbeidskraft være høyere og det kan være mer attraktivt å ikke fullføre utdanningen, mens i perioder med høy ledighet kan det være vanskelig å finne arbeid både før og etter fullført utdanning.

I kolonne 2 til 5 legger vi gradvis til flere kontroller og filtrerer derfor ut forskjeller i utfall som skyldes forskjeller mellom studenter og studiene de begynner på, når vi estimerer sannsynlighet for ulike utfall for frafallsgruppen, sammenlignet med de som fullfører en grad. I kolonne 2 legger vi til kontroller for kjønn, alder, innvandringsbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå. I kolonne 3 legger vi til kontroller for fagområde. I kolonne 4 legger vi til kontroller for studiested. Til slutt legger vi til kontroller for ulike trygdeytelser ved studiestart, siden vi så i kapittel 4 at det var forskjeller her mellom dem som faller fra og dem som fullfører. Når vi gradvis legger til ulike kontroller på denne måten, kan vi si noe om hvor mye av forskjellene i utfall mellom frafallsgruppen og dem som fullfører vi kan forklare med at disse gruppene er ulike langs de dimensjonene vi har data på. Merk imidlertid at vi ikke kan slå fast at den gjenværende forskjellen mellom gruppene skyldes en kausal effekt av frafall, da forskjellen også kan skyldes andre underliggende forskjeller mellom gruppene som vi ikke har data på (for eksempel karaktersnitt fra videregående, personlige egenskaper, sosialt nettverk eller mental/fysisk helse).

6.1 Sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall

Fra den første raden med estimater i tabellen, ser vi at dersom vi kun kontrollerer for kalenderåret individet startet i høyere utdanning, så har de som faller fra 10,1 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å være i arbeid ti år etter studiestart, sammenliknet med dem som fullfører til normert tid. Denne forskjellen endrer seg nesten ikke uansett hvilke kontroller vi legger til. Dette kan tyde på at frafall i høyere utdanning fører til lavere sannsynlighet for å være i arbeid, men forskjellene kan også skyldes ulikheter mellom gruppene som vi ikke har data på.

Tabell 1: Den estimerte sammenhengen mellom frafall og ulike utfall 10 år etter studiestart.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Utfall					
I arbeid	-0.101*** (0.001)	-0.106*** (0.001)	-0.104*** (0.001)	-0.105*** (0.001)	-0.102*** (0.001)
Arbeidsinntekt (1000kr)	-102.477*** (1.020)	-127.348*** (0.999)	-126.421*** (1.074)	-126.956*** (1.080)	-124.879*** (1.082)
Arbeidsinnt. i arb. (1000kr)	-58.462*** (0.980)	-85.588*** (0.959)	-85.716*** (1.029)	-86.373*** (1.030)	-85.741*** (1.033)
Mottok trygd	0.099*** (0.001)	0.108*** (0.001)	0.107*** (0.001)	0.107*** (0.001)	0.098*** (0.001)
Ulike trygdeytelser					
Dagpenger	0.032*** (0.001)	0.032*** (0.001)	0.026*** (0.001)	0.025*** (0.001)	0.025*** (0.001)
AAP, etc.	0.040*** (0.001)	0.043*** (0.001)	0.045*** (0.001)	0.046*** (0.001)	0.043*** (0.001)
Uførestønad	0.009*** (0.000)	0.009*** (0.000)	0.010*** (0.000)	0.011*** (0.000)	0.009*** (0.000)
Bostøtte	0.021*** (0.000)	0.021*** (0.000)	0.021*** (0.001)	0.021*** (0.001)	0.020*** (0.001)
Grunn- og hjelpestønad	0.002*** (0.000)	0.003*** (0.000)	0.004*** (0.000)	0.004*** (0.000)	0.002*** (0.000)
Sosialhjelp	0.018*** (0.000)	0.017*** (0.000)	0.017*** (0.000)	0.017*** (0.000)	0.016*** (0.000)
Overgangsstønad	0.023*** (0.001)	0.031*** (0.001)	0.034*** (0.001)	0.033*** (0.001)	0.029*** (0.001)
Justert for					
År påbegynt	X	X	X	X	X
Kjønn, alder, foreldres utd. & innv. bakgrunn		X	X	X	X
Fagområde			X	X	X
Studiested				X	X
Trygd v/ studiestart					X
Antall observasjoner	293477	293477	276411	274591	274257

Note: Tabellen viser koeffisienten og standardavviket fra en OLS regresjon av det spesifiserte utfallet på en indikator for å ikke ha fullført en grad i høyere utdanning innen 8 år (vs. å ha fullført til normert tid). Regresjonen kontrollerer også for ulike andre variabler, spesifisert nederst i tabellen. De estimerte koeffisientene tolkes som forskjellen i det spesifiserte utfallet mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Forskjellene måles i prosentpoeng/100, unntatt for arbeidsinntekt, der forskjellen måles i 1000 kr. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, netto næringsinntekt og syke- og foreldrepenger, og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller i timelønn, stillingsprosent, og/eller næringsinntekt. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G (folketrygdens grunnbeløp). Vi definerer mottak av trygdeytelser som at individet mottok minst 1 krone i trygdeytelser i form av enten uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, attføring, rehabiliteringsstønad, overgangsstønad, dagpenger, bostøtte, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønad. De tre stjernene ved hvert estimat indikerer at resultatet er statistisk signifikant på minst 1% nivå. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

Den andre raden i tabellen viser at dersom vi kun kontrollerer for kalenderåret individet startet i høyere utdanning, så er arbeidsinntekten ti år etter studiestart 102 000 kroner lavere for dem som faller fra, sammenliknet med dem som fullfører til normert tid. Denne forskjellen øker til 127 000 kroner dersom vi justerer for kjønn, alder, innvandringsbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå. Ytterligere justering for fagområde, studiested og trygdeytelser ved studiestart har liten innvirkning på den estimerte forskjellen.

Forskjellen i arbeidsinntekt skyldes i all hovedsak forskjell i lønnsinntekt. Merk at forskjellen i lønnsinntekt kan skyldes forskjeller i timelønn eller forskjeller i stillingsprosent. I rad tre i tabellen ser vi på arbeidsinntekt kun for dem som er i arbeid (definert som arbeidsinntekt over 1G), for å belyse i hvilken grad forskjeller i arbeidsinntekt skyldes at flere i frafallsgruppen ikke er i arbeid sammenliknet med blant dem som fullfører til normert tid. Dersom vi justerer for alle kontrollvariablene våre, så finner vi at arbeidsinntekten blant dem som er i arbeid er 86 000 kroner lavere for frafallsgruppen, sammenliknet med dem som fullfører til normert tid. Dette viser at forskjellen i sannsynlighet for å være i arbeid ikke forklarer hele forskjellen i arbeidsinntekt mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid.

Samlet viser resultatene at ti år etter studiestart har frafallsgruppen lavere sannsynlighet for å være i arbeid og lavere arbeidsinntekt enn dem som fullfører til normert tid. Vi kan ikke forklare disse forskjellene med observerbare forskjeller mellom gruppene i personkarakteristikker, fagområde, studiested eller trygdehistorikk. Tvert imot øker de estimerte inntektsforskjellene når vi kontrollerer for personkarakteristikker.

6.2 Sammenheng mellom frafall og trygdeoverføringer

Når det gjelder sannsynligheten for å motta trygde- og velferdsytelser, viser Tabell 1 at den estimerte forskjellen mellom dem som faller fra og dem som fullfører til normert tid ikke påvirkes nevneverdig når vi kontrollerer for personkarakteristikker, fagområde, studiested eller trygdehistorikk. Ti år etter studiestart har frafallsgruppen ca. 10 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta trygdeytelser sammenliknet med dem som fullfører til normert tid. Dersom vi justerer for alle kontrollvariablene våre og ser på forskjellene for hver enkelt trygdeytelse, finner vi at sammenliknet med dem som fullfører til normert tid har frafallsgruppen 2.5 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta dagpenger, 4.3 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta arbeidsavklaringspenger/foreløpig uførestønad/rehabiliteringsstønad/attføring, 0.9 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta uførestønad, 2.0 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta bostøtte, 1.6 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta sosialhjelp og 2.9 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta overgangsstønad.

7 Ville det vært bedre å aldri begynne i høyere utdanning?

I tillegg til å sammenlikne utfall mellom dem som faller fra og fullfører i høyere utdanning kan det også være interessant å sammenlikne utfall mellom dem som faller fra i høyere utdanning og dem som har studiekompetanse, men aldri påbegynner høyere utdanning. For å gjøre dette kobler vi på et datasett med individer som er født i samme periode som hovedutvalget vårt (1969 til 1984) og som utdanningsregistrene viser har studiekompetanse, men som aldri har påbegynt høyere utdanning i perioden 1980 til 2019.

Figur 42 viser arbeidsmarkedsutfall for frafallsgruppen sammenliknet med dem som aldri startet i høyere utdanning. Figuren viser også utfall for dem som fullførte høyere utdanning til normert tid. I denne figuren ser vi kun på et underutvalg av arbeidsmarkedsutfall: Sannsynligheten for å være i arbeid (definert som arbeidsinntekt større enn 1G), sannsynligheten for å motta trygdeytelser og arbeidsinntekt for dem som er i arbeid. Hittil har vi sammenliknet utviklingen relativt til første år i høyere utdanning, men denne tidslinjen er ikke definert for dem som ikke starter i høyere utdanning. Derfor sammenlikner vi utfall over alder 19 til 34 år.

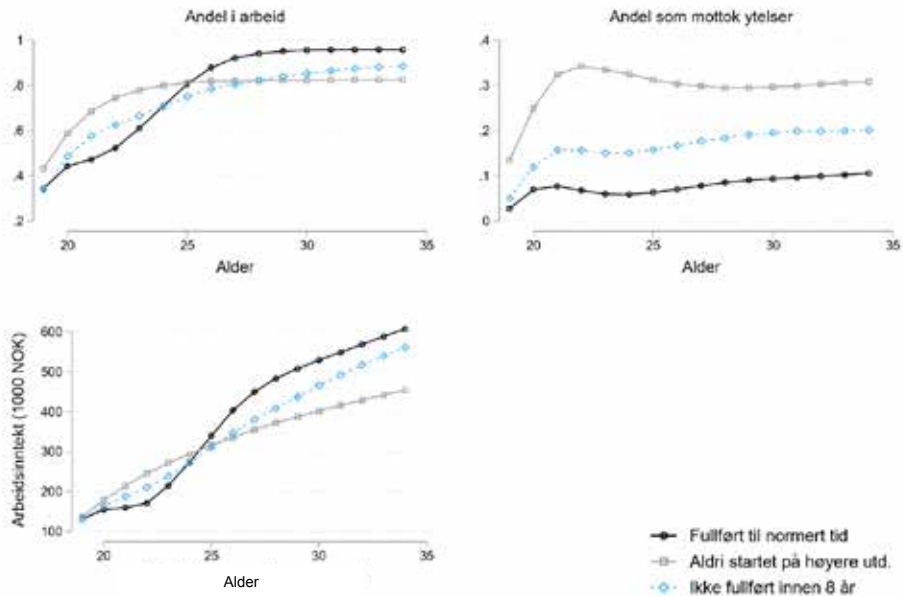
Vi ser at frem til de fylte 26 år hadde frafallsgruppen lavere sannsynligheten for å være i arbeid enn dem som aldri startet i høyere utdanning. Etter dette hadde frafallsgruppen høyere sannsynlighet for å være i arbeid enn dem som aldri startet i høyere utdanning. Da de var 34 år gamle var 86 prosent av frafallsgruppen i arbeid, sammenliknet med 79 prosent av dem som aldri startet i høyere utdanning.

Når det gjelder trygdeytelser, hadde de som aldri startet i høyere utdanning høyere sannsynlighet for å motta trygdeytelser allerede ved 19 års alder sammenliknet med frafallsgruppen. Frem til de var rundt 21-22 år gamle steg sannsynligheten for å motta trygdeytelser både blant frafallsgruppen og for dem som aldri påbegynte høyere utdanning, men den steg klart mest for den siste gruppen. Etter det var det en mer stabil utvikling for begge gruppene. Da de var 34 år gamle mottok 20 prosent av frafallsgruppen trygdeytelser, mot 31 prosent av dem som aldri startet i høyere utdanning.

Til slutt ser vi på arbeidsinntekt blant dem som var i arbeid. Tilsvarende utviklingen for sannsynligheten for å være i arbeid hadde frafallsgruppen lavere arbeidsinntekt enn dem som aldri startet i høyere utdanning frem til gruppene fylte 26 år. Dette skyldes i hovedsak forskjeller i lønnsinntekt, ikke næringsinntekt. Imidlertid kan vi ikke vite om dette skyldes at frafallsgruppen hadde lavere stillingsprosent og/eller lavere timelønn, sammenliknet med dem som var i arbeid blant gruppen som aldri startet i høyere utdanning. Men økningen i arbeidsinntekt over alder var sterkere for frafallsgruppen enn for dem som aldri påbegynte høyere utdanning, og etter at de fylte 26 år rykker frafallsgruppen mer og mer ifra med tanke på arbeidsinntekt. Da de var 34 år gamle var gjennomsnittlig arbeidsinntekt

for dem som var i arbeid 561 000 kroner for frafallsgruppen, mot 454 000 kroner for dem som aldri startet i høyere utdanning.

Figur 42: Utvikling over alder i andel i arbeid og på trygd, samt arbeidsinntekt, for de som aldri begynte i høyere utdanning, de som ikke fullførte høyere utdanning og de som fullførte til normert tid.

Note: De to panelene øverst i figuren viser andelen som er i arbeid og mottok trygd blant dem som fullfører høyere utdanning til normert tid, dem som ikke har fullført innen 8 år og dem med studiekompetanse som aldri starter i høyere utdanning. Det nederste panelet viser arbeidsinntekt for dem som er i arbeid for de samme gruppene. Normert tid varierer mellom ulike utdanningsprogrammer. Fullføring av grad er definert som fullføring av en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst utdanningssted og er ikke begrenset til å fullføre den påbegynte graden eller å fullføre ved studiestedet studenten startet. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G (folketrygdens grunnbeløp). Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller næringsinntekt, eller forskjeller i timelønn og/eller stillingsprosent. Vi definerer mottak av trygdeytelser som at individet mottok minst 1 krone i trygdeytelser i form av enten uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, attføring, rehabiliteringsstønning, overgangsstønning, dagpenger, bostøtte, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønning. Utvalget er individer med studiekompetanse født i perioden 1969 til 1984 som enten aldri begynte i høyere utdanning eller som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

Tilsvarende som tidligere gjennomfører vi en regresjonsanalyse der vi systematisk sammenlikner utfall for frafallsgruppen med dem som har studiekompetanse, men aldri påbegynner høyere utdanning. Slik kan vi bekrefte eller avkrefte om de observerte forskjellene er statistisk signifikante. Vi kan også teste om forskjellene i utfall skyldes forskjeller i observerbare karakteristikk mellom dem som faller fra og dem som fullfører. Merk at vi ikke kan kontrollere for de samme variablene som tidligere fordi de som

aldri starter i høyere utdanning ikke har noe definert fagområde eller studiested. Vi fokuserer på utfall målt ved 30 års alder.

Vi presenterer resultatene fra regresjonsanalysen i Tabell 2. Tabellen viser estimert sannsynlighet for ulike utfall (i venstre kolonne) for frafallsgruppen, sammenliknet med gruppen som aldri påbegynner høyere utdanning. Alle de estimerte forskjellene er statistisk signifikante på minst 1-prosents nivå. I den første kolonnen med estimert sannsynlighet har vi kun kontrollert for kalenderåret vi observerer individet det året han/hun fyller 30. Det betyr at vi tar hensyn til at den økonomiske situasjonen og dermed muligheter i arbeidsmarkedet varierer avhengig av når individet fyller 30. I kolonne 2 legger vi til kontroller for kjønn, alder, innvandringsbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå.

Tabellen viser at frafallsgruppen hadde 2,3 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å være i arbeid da de var 30 år sammenliknet med dem som aldri startet i høyere utdanning. Dette gjenspeiler seg også i at frafallsgruppen hadde 8,3 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å motta trygd og 50 000 kroner mer i arbeidsinntekt enn dem som aldri startet i høyere utdanning. Forskjellen i arbeidsinntekt skyldes i liten grad kun at frafallsgruppen har høyere sannsynlighet for å være i arbeid. Dersom vi betinger utvalget på dem som er i arbeid, så har frafallsgruppen fremdeles 49 000 kroner mer i arbeidsinntekt enn dem som aldri påbegynte høyere utdanning. Hvis vi ser på hver enkelt trygdeytelse for seg, ser vi at frafallsgruppen har lavere sannsynlighet for å motta hver enkelt ytelse sammenliknet med dem som aldri startet i høyere utdanning.

Tabell 2: Sammenligning av utfall for frafallsgruppen og for dem som aldri begynte i høyere utdanning.

	(1)	(2)
Utfall		
I arbeid	0.031*** (0.002)	0.023*** (0.002)
Arbeidsinntekt (1000kr)	67.596*** (1.297)	50.347*** (1.227)
Arbeidsinntekt i arb. (1000kr)	64.202*** (1.253)	49.103*** (1.159)
Mottok trygd	-0.101*** (0.002)	-0.083*** (0.002)
Ulike trygdeytelser		
Dagpenger	-0.025*** (0.001)	-0.019*** (0.002)
AAP, etc.	-0.028*** (0.001)	-0.028*** (0.001)
Uførestønad	-0.009*** (0.001)	-0.011*** (0.001)
Bostøtte	-0.019*** (0.001)	-0.016*** (0.001)
Grunn- og hjelpetønad	-0.004*** (0.001)	-0.004*** (0.001)
Sosialhjelp	-0.036*** (0.001)	-0.030*** (0.001)
Overgangsstønad	-0.054*** (0.001)	-0.042*** (0.001)
Justert for		
Kalenderår	X	X
Kjønn, alder, foreldres utd., innv. bakgrunn		X
Antall observasjoner	185904	185904

Note: Tabellen viser koeffisienten og standardavviket fra en OLS regresjon av det spesifiserte utfallet på en indikator for å ha startet, men ikke fullført en grad i høyere utdanning innen 8 år (vs. aldri å ha påbegynt høyere utdanning). Regresjonen kontrollerer også for ulike andre variabler, spesifisert nederst i tabellen. De estimerte koeffisientene tolkes som forskjellen i det spesifiserte utfallet mellom frafallsgruppen og dem som aldri påbegynte høyere utdanning. Forskjellene måles i prosentpoeng/100, unntatt for arbeidsinntekt, der forskjellen måles i 1000 kr. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller i næringsinntekt, eller forskjeller i timelønn og/eller stillingsprosent. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G (folketrygdens grunnbeløp). Vi definerer mottak av trygdeytelser som at individet mottok minst 1 krone i trygdeytelser i form av enten uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, attføring, rehabiliteringsstønad, overgangsstønad, dagpenger, bostøtte, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønad. De tre stjernene ved hvert estimat indikerer at resultatet er statistisk signifikant på minst 1% nivå. Utvalget er individer med studiekompetanse født i perioden 1969 til 1984 som enten aldri begynte i høyere utdanning eller som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

8 Variasjon i sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall

I dette kapitlet skal vi se på hvordan sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater varierer med personlige kjennetegn, fagområde og studiested.

Figur 43 viser hvordan den estimerte sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart varierer over ulike studentgrupper. Panel A viser den estimerte sammenhengen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid (definert som arbeidsinntekt på minst 1G), mens panel B viser den estimerte sammenhengen mellom frafall og arbeidsinntekt for dem som har arbeidsinntekt på minst 1G.⁸ Jo mer negativ den estimerte sammenhengen er, jo større er forskjellen i arbeidsmarkedsutfallet mellom frafallsgruppen og de som fullførte til normert tid. Siden vi estimerer korrelasjoner og ikke kausale effekter, kan imidlertid ikke estimatene brukes til å slå fast at forskjellene i arbeidsmarkedsutfall er en direkte konsekvens av frafall. Videre kan forskjeller i den estimerte sammenhengen for ulike studentgrupper innebære enten at frafall har større negative konsekvenser for noen grupper enn for andre, eller at seleksjonen inn i hvem som faller fra er forskjellig for ulike studentgrupper. Estimaten våre kan ikke brukes til å skille mellom disse forklaringene.

Når det gjelder foreldrenes utdanningsnivå, ser vi at den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall er sterkere når en eller begge foreldrene har høyere utdanning. En mulig forklaring på dette kan være at den negative seleksjonen inn i frafall er sterkere for dem som har foreldre med høyere utdanning enn for dem med foreldre uten høyere utdanning, slik at de som faller fra til tross for at de har foreldre med høyere utdanning er svakere enn dem som faller fra blant dem som ikke har foreldre med høyere utdanning. Vi så tidligere at frafallsraten var lavere blant dem med foreldre med høyere utdanning.

Vi så tidligere at sannsynlighet for frafall er høyere for menn enn for kvinner. Her finner vi at forskjellen i sannsynlighet for å være i arbeid ti år etter studiestart mellom kvinner i frafallsgruppen og kvinner som fullførte til normert tid er større enn den tilsvarende forskjellen for menn. Samtidig finner vi at forskjellen i arbeidsinntekt for dem som er i arbeid ti år etter studiestart mellom kvinner i frafallsgruppen og kvinner som fullførte til normert tid er kun halvparten så stor som den tilsvarende forskjellen for menn. Dersom vi antar frafall har en kausal effekt på disse utfallene, ville dette innebære at frafall påvirker kvinner og menn langs ulike dimensjoner: Kvinner i sterkere grad i form av lavere sannsynlighet for å være i arbeid og menn i sterkere grad i form av lavere arbeidsinntekt når de er i arbeid. Vi vet fra annen statistikk og forskning at spredningen i lønnsinntekt er større for menn enn for

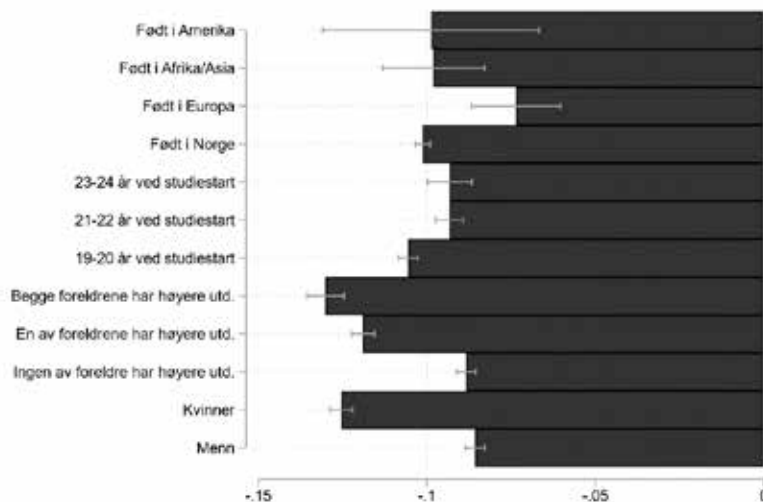
⁸ Merk at når vi estimerer forskjeller i arbeidsinntekt så vil størsteparten av forskjellen utgjøres av forskjellen i lønnsinntekt, som utgjør 97 prosent av total arbeidsinntekt for vårt utvalg. Imidlertid kan vi ikke si noe om i hvilken grad forskjeller i lønnsinntekt skyldes forskjeller i stillingsprosent eller forskjeller i timelønn. Vi mangler data til å gjøre en slik analyse.

kvinner. Merk imidlertid at forskjellene også kan skyldes ulik seleksjon av hvilke menn og kvinner som faller fra.

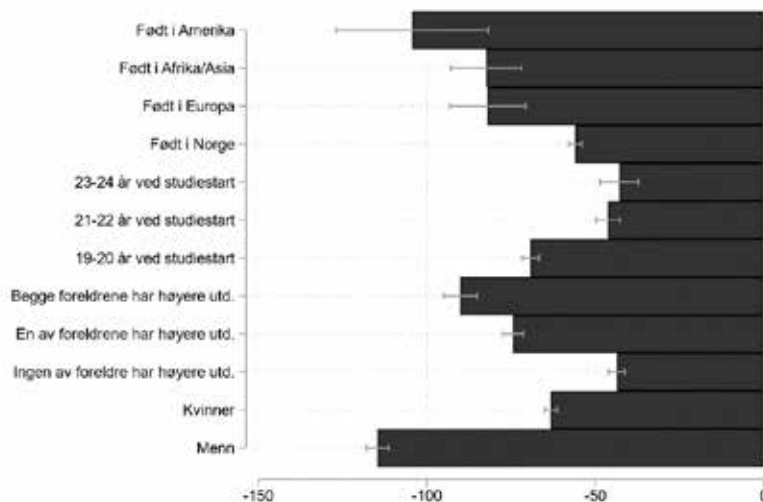
Videre ser vi tegn til at den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall er sterkere for dem som er 19-20 år når de påbegynner høyere studier enn for dem som er 21-24 år når de påbegynner høyere studier. Særlig gjelder dette for arbeidsinntekt. En mulig naturlig forklaring er at 19-20 åringer i større grad kommer rett fra videregående/militærtjeneste inn i høyere utdanning og har høyere ambisjoner om å fullføre en grad. Eldre studenter har kanskje jobberfaring før de begynner å studere og kan returnere til samme type jobb dersom de ikke fullfører en grad, samt at livssituasjonen deres kan være annerledes enn for yngre studenter. Videre er det større sannsynlighet for at eldre studenter som allerede er i jobb velger å ta enkelttemner i høyere utdanning og i utgangspunktet hadde lavere ambisjoner om å fullføre en grad. Dette stemmer med at vi tidligere så at eldre studenter har større sannsynlighet for å falle fra.

Til slutt ser vi at den negative sammenhengen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart ikke skiller seg særlig mellom norskfødte og utenlandskfødte. En mulig forklaring er at utenlandskfødte som ikke finner arbeid reiser hjem til fødelandet og dermed faller ut av utvalget vårt. Men for dem som er i arbeid ti år etter studiestart så er den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsinntekt sterkere for utenlandskfødte enn for norskfødte. En mulig forklaring her er at utenlandskfødte i mindre grad enn norskfødte har et nettverk i arbeidsmarkedet og dermed i større grad er avhengig av fullført grad for å lykkes. Merk igjen at dette er hypoteser rundt de observerte forskjellene og at vi ikke kan bruke resultatene til å fastslå den kausale effekten av frafall og hvordan denne varierer mellom ulike studentgrupper.

Figur 43: Forskjeller i arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid: Variasjon over ulike studentgrupper.

Panel A. Forskjeller i sannsynligheten for å være i arbeid

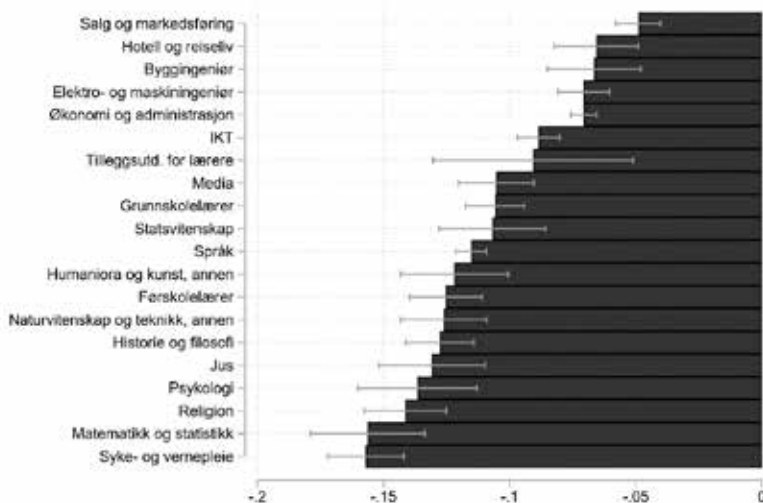
Panel B. Forskjeller i arbeidsinntekt for dem som er i arbeid

Note: Panel A viser den estimerte forskjellen i sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid for ulike grupper av studenter. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G. Panel B viser den estimerte forskjellen i arbeidsinntekt blant dem som er i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. De svarte horisontale søylene viser størrelsen på punktestimatene, og de tynne linjene indikerer 95% konfidensintervall. En svært vid linje indikerer lav presisjon, dvs. at det er mye variasjon i forskjellen mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2008.

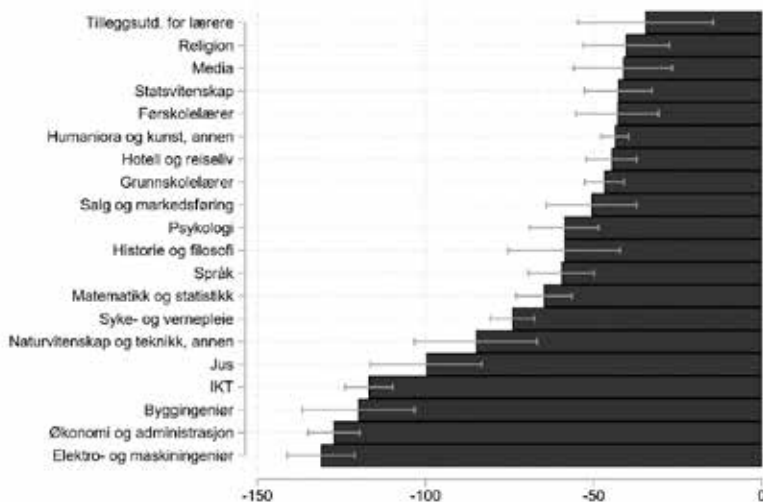
I Figur 44 viser vi hvordan den estimerte sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart varierer over de 20 mest vanlige fagområdene (fagområde definert som tresifret NUS-kode). Når vi ser på forskjellen i sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid, så er den negativ for alle fagområdene, men det er stor variasjon i hvor stor forskjellen er. Den er minst for studenter innen salg og markedsføring, og størst for studenter på sosionomutdanning og i syke- og vernepleierutdanning. Dette kan enten skyldes at gradsopptakelse har større arbeidsmarkedskonsekvenser for disse siste fagene, eller at studentene som faller fra i disse fagene er mer negativt selekterte enn studentene som faller fra i f.eks. salg og markedsføring. En mulighet er at studenter innen fagområder som salg og markedsføring i større grad finner seg relevante jobber underveis i studiet og velger å ikke fullføre graden.

Når vi ser på forskjellen i arbeidsinntekt for dem som er i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid, finner vi også at selv om forskjellen varierer mye over ulike fagområder er den alltid negativ. Derimot ser vi at mønsteret av hvilke fagområder der frafall har sterkest negativ sammenheng med inntektsutvikling er annerledes enn over. Her har frafall svakest sammenheng med arbeidsinntekt for studenter som tar tilleggsutdanning for lærere, og sterkest sammenheng med lønnsinntekt for dem som studerer økonomi og administrasjon, eller ingeniørstudier. Generelt ser vi at det ikke er slik at fagområdene der frafall har relativt sterkere sammenheng med sannsynligheten for å være i arbeid også er de samme fagområdene der frafall har relativt sterkere sammenheng med arbeidsinntekt for dem som er i arbeid. Dette kan tyde på at frafall har ulike konsekvenser innen ulike fagområder, men kan også skyldes at studentene innen ulike fagområder er systematisk forskjellige og at seleksjonen inn i frafall er forskjellig innen hvert fagområde.

Figur 44: Forskjeller i arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid: Variasjon over de 20 mest vanlige fagområdene (definert som tresifret NUS-kode).

Panel A. Forskjeller i sannsynligheten for å være i arbeid

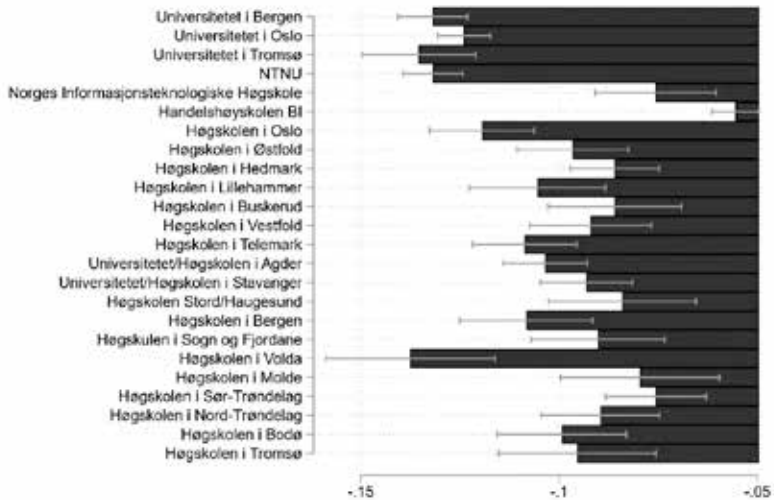
Panel B. Forskjeller i arbeidsinntekt for dem som er i arbeid

Note: Panel A viser den estimerte forskjellen i sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid for studenter innen de 20 mest vanlige fagområdene. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G. Panel B viser den estimerte forskjellen i arbeidsinntekt blant dem som er i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. De svarte horisontale søylene viser størrelsen på punktestimatene, og de tynne linjene indikerer 95% konfidensintervall. En svært vid linje indikerer lav presisjon, dvs. at det er mye variasjon i forskjellen mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2008.

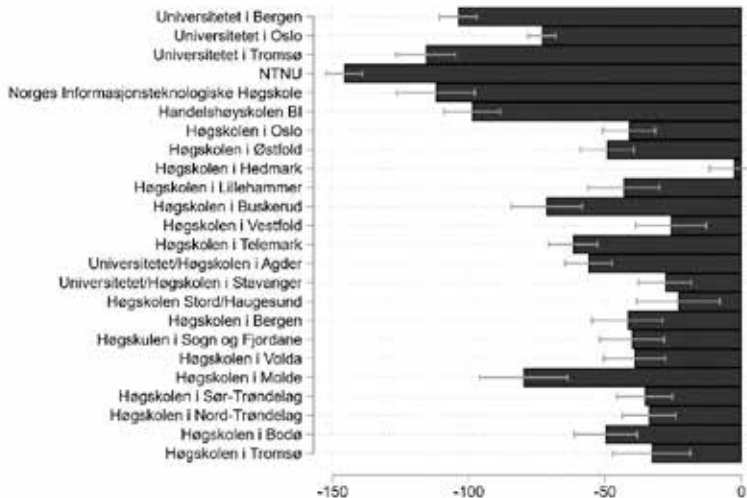
I Figur 45 viser vi hvordan den estimerte sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart varierer over de største studiestedene. Det tydeligste mønsteret vi ser er at den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall er sterkere for studenter på universitetene heller enn for studentene på høyskolene. Dette gjelder både for sannsynligheten for å være i arbeid og for arbeidsinntekt for dem som er i arbeid. En mulig hypotese er at dette skyldes at en grad fra universitetene gir større avkastning i arbeidsmarkedet enn en grad fra høyskolene og at frafall dermed har større negative konsekvenser for studenter ved universitetene. Men det kan også ha andre årsaker.

Merk at vi som nevnt definerer fullføring som å ha fullført en hvilken som helst grad ved et hvilket som helst studiested. Så forskjeller mellom studiesteder skyldes ikke at noen studenter bytter fra et studiested til et annet for å fullføre en annen eller samme grad der. Dette fanges opp i analysen vår. Merk også at studiestedene i figuren ikke er identiske med de studiestedene som eksisterer i dag. Dette fordi vårt utvalg er studenter som påbegynte høyere utdanning i perioden 1993 til 2011.

Figur 45: Forskjeller i arbeidsmarkedsutfall ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid: Variasjon over ulike studiesteder.

Panel A. Forskjeller i sannsynligheten for å være i arbeid

Panel B. Forskjeller i arbeidsinntekt (i 1 000kr) for dem som er i arbeid

Note: Panel A viser den estimerte forskjellen i sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid for studenter på ulike studiesteder. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G. Panel B viser den estimerte forskjellen i arbeidsinntekt blant dem som er i arbeid ti år etter studiestart mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Arbeidsinntekten er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. De svarte horisontale søylene viser størrelsen på punktestimatene, og de tynne linjene indikerer 95% konfidensintervall. En svært vid linje indikerer lav presisjon, dvs. at det er mye variasjon i forskjellen mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2008.

9 En kausal sammenheng mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater?

I denne delen av rapporten prøver vi å komme et steg nærmere å avdekke den kausale effekten av frafall på ulike arbeidsmarkedsutfall. Som nevnt vet vi at vanlig regresjonsanalyse kun vil gi oss korrelasjonen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall. Denne korrelasjonen representerer ikke den faktiske årsakssammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsutfall dersom det ikke er tilfeldig hvem som faller fra.

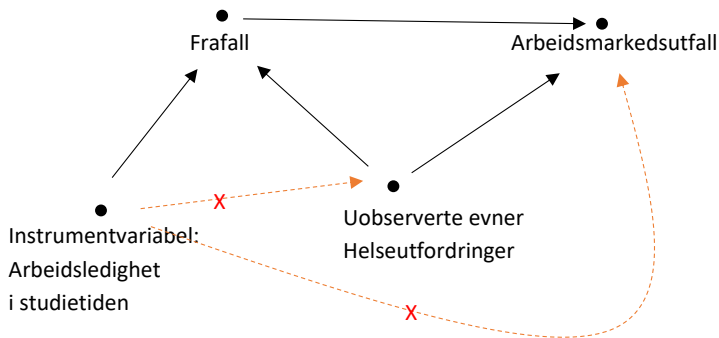
Den naturlige hypotesen er at de som faller fra er negativt selektert. De har kanskje helseutfordringer eller andre utfordringer som gjør at de klarer seg dårligere i høyere utdanning enn andre, og disse utfordringene vil mest sannsynlig gjøre at de ville klart seg dårligere på arbeidsmarkedet også selv om de hadde klart å fullføre en grad. Dersom de som faller fra er negativt selektert på denne måten, vil resultatene vi har vist hittil overdrive den negative effekten av frafall. Korrelasjonsresultatene vil nemlig være en kombinasjon av frafallseffekten og den negative seleksjonen av personer som faller fra.

Det er imidlertid også mulig å tenke seg at noen av dem som faller fra er positivt selekterte. Dette gjelder dem som er så attraktive i arbeidsmarkedet at de får gode jobbmuligheter før de er ferdige med studiene og derfor velger å hoppe av studiet. Dessuten kan grundere få en god idé underveis i studiet og hoppe av for å starte egen bedrift (Bill Gates er vel det mest berømte eksempelet på det).

I Figur 46 viser vi hvordan slike uobserverte faktorer som evner eller helseutfordringer kan påvirke både frafall og arbeidsmarkedsutfall og på den måten drive den estimerte sammenhengen. For å løse dette problemet benytter vi instrumentvariabelmetoden. Metoden går ut på å finne en variabel som påvirker frafall, men som ikke samvarierer med helseutfordringer eller evner (eller andre uobserverte faktorer).

Instrumentvariabelen vi benytter er gjennomsnittlig arbeidsledighet i Norge i de tre første årene etter at en student har begynt i høyere utdanning. Tanken er at arbeidsledigheten påvirker sannsynligheten for at en gitt student får et jobbtillbud underveis i studietiden og at slike jobbtillbud øker sjansen for at studenten ikke fullfører graden han eller hun begynte på. Samtidig vil ikke arbeidsledigheten samvariere med hver enkelt student sine evner eller helseutfordringer.

Figur 46: Instrumentvariabelmetoden.

I Tabell 3 viser vi at arbeidsledighetsraten i Norge i de tre første studieårene påvirker sannsynligheten for at en student ikke fullfører en grad innen 8 år. Resultatene fra dette såkalte førstesteget viser at når arbeidsledigheten øker med en prosent så faller sannsynligheten for å falle fra i høyere utdanning med 2.7 prosentpoeng. Denne sammenhengen finner vi uansett hvilke kontrollvariabler vi justerer for.

Når vi benytter instrumentvariabelmetoden, så vil resultatene vi finner kun vise effektene av frafall for den gruppen av studenter som påvirkes av instrumentvariabelen. Det vil si at frafallseffektene vi identifiserer er effektene av frafall for studenter som er på marginen mellom å fullføre en grad og å hoppe av studiene underveis for å begynne å jobbe, slik at frafallsbeslutningen påvirkes av arbeidsmarkedsforholdene underveis i studietiden. Effektene vi estimerer vil dermed ikke nødvendigvis si oss noe om effektene av frafall for studenter som for eksempel har helseutfordringer som hovedårsak til frafall dersom disse i liten grad påvirkes av mulighetene i arbeidsmarkedet underveis i studiet.

Instrumentvariabelmetoden vil kun identifisere den kausale effekten av frafall på arbeidsmarkedsutfall dersom arbeidsledighetsraten i de tre første årene etter studiestart ikke henger sammen med andre uobserverte variabler som også påvirker arbeidsmarkedsutfall. I tillegg er den kausale tolkningen betinget på at arbeidsledighetsraten under studietiden ikke har noen direkte påvirkning på arbeidsmarkedsutfall utenom gjennom at den påvirker sannsynligheten for frafall. Disse to betingelsene er det ikke mulig å fullt ut teste i data. Det vil være naturlig å anta at arbeidsledighetsraten under studietiden ikke henger sammen med studentenes individuelle ferdigheter og helseutfordringer etc. Imidlertid kan arbeidsledighetsraten i løpet av studietiden henge sammen med andre makroøkonomiske indikatorer som også påvirker studentens arbeidsmarkedsutfall. Gitt at vi ikke fullt ut kan observere og justere for dynamikken mellom arbeidsledighetsraten og andre

makroøkonomiske indikatorer over tid må resultatene fra instrumentvariabelmetoden vi benytter tolkes med forsiktighet.

Tabell 3 viser den estimerte effekten av frafall på arbeidsmarkedsutfall for studenter som er på marginen til å hoppe av studiet underveis for å begynne å jobbe. Til stor forskjell fra resultatene fra korrelasjonsanalysen viser resultatene fra instrumentvariabelmetoden at frafall faktisk øker sannsynligheten for å være i arbeid ti år etter studiestart. Effekten varierer mellom 10 og 13 prosentpoeng avhengig av hvilke kontrollvariabler vi justerer for. Resultatene tyder på at for studenter som er på marginen til å fullføre en grad kan det lønne seg å takke ja til en jobbmulighet som oppstår underveis i studiet heller enn å bli for å fullføre graden. En annen mulig tolkning er at studenter som oppnår en grad i stedet for å falle fra blir mer kresne i arbeidsmarkedet og selv velger å oftere stå utenfor.

For arbeidsinntekt finner vi ingen effekt av frafall. Dette skyldes at den positive effekten av frafall på sannsynligheten for å være i arbeid oppveies av en negativ effekt på arbeidsinntekt for dem som er i arbeid.⁹ Denne effekten er riktignok ikke statistisk signifikant i noen av regresjonsspesifikasjonene i Tabell 3. Størrelsen er også betydelig mindre enn den vi fant i korrelasjonsanalysen, med 38 000 kroner mot 86 000 kroner som vi fant tidligere. Det tyder på at de som faller fra i snitt er negativt selekterte med tanke på uobserverte ferdigheter/helseutfordringer som påvirker lønnspotensialet.

Til slutt finner vi at frafall reduserer sannsynligheten for å motta trygd. Denne effekten er stor, men varierer mellom 13 og 19 prosentpoeng avhengig av hvilke kontrollvariabler vi justerer for. Reduksjonen vi finner her henger sammen med den positive effekten vi fant på sannsynligheten for å være i arbeid.

Resultatene fra instrumentvariabelmetoden bryter med resultatene vi fant i korrelasjonsanalysen, særlig når det gjelder sannsynligheten for å være i arbeid eller å motta trygd. Dette kan det være flere ulike årsaker til. For det første kan den negative sammenhengen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid som vi fant i korrelasjonsanalysen i sin helhet skyldes at dem som faller fra er negativt selekterte i form av svakere evner, helse eller andre faktorer som påvirker arbeidsmarkedsutfall. For det andre vil som nevnt våre resultater fra instrumentvariabelmetoden kun vise effektene av frafall for dem som påvirkes av arbeidsmarkedsforholdene underveis i studiet. Den negative korrelasjonen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid kan dermed være drevet av negative effekter av frafall blant dem hvor frafallet ikke ble påvirket av arbeidsmarkedsforholdene underveis i studiet. For det tredje kan vi ikke utelukke at instrumentet vi benytter – arbeidsledighetsraten – også påvirker arbeidsmarkedsutfall gjennom andre mekanismer enn kun frafall.

⁹ Merk igjen at vi ikke vet i hvilken grad forskjeller i lønnsinntekt skyldes forskjeller i timelønn eller forskjeller i stillingsprosent.

Vår fortolkning er at alle disse tre forklaringene kan forventes å gjelde i vårt tilfelle. Det vil være naturlig å anta at de som faller fra i gjennomsnitt er negativt selekterte slik at den negative sammenhengen mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid som vi finner i korrelasjonsanalysen er større enn det som skyldes frafallseffekten alene. Samtidig er det overraskende at instrumentvariabelmetoden vi benytter finner en *positiv* sammenheng mellom frafall og sannsynligheten for å være i arbeid. Vi tror dette skyldes to ting. For det første kan det være grunn til å tro at arbeidsledighetsraten under studietiden påvirker senere arbeidsmarkedsutfall direkte og ikke kun gjennom frafall. Når sannsynligheten for frafall øker fordi arbeidsledighetsraten synker, så har nok den synkende arbeidsledighetsraten en direkte effekt på senere sannsynlighet for å være i arbeid, og dette kan drive den positive effekten av frafall på sannsynligheten for å være i arbeid. Effekten vi estimerer vil dermed kunne fortolkes som den kombinerte effekten av at det kommer et jobbtilbud underveis i studietiden og frafallet som følger fordi man velger å takke ja til dette. Videre gjelder den eventuelle positive effekten vi estimerer av dette kun for studenter som er på marginen mellom å fullføre en grad og å hoppe av for å jobbe. For slike studenter mener vi det kan gi mening at det å takke ja til et jobbtilbud underveis i studiet kan føre til høyere sannsynlighet for å være i arbeid også på sikt sammenliknet med hvis de hadde takket nei og heller fullført graden de studerte mot.

Tabell 3: Effekten av frafall på ulike utfall 10 år etter studiestart: Resultater fra instrumentvariabelmetoden.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Andreteget: Effekten av frafall på ulike utfall, der frafall er instrumentert					
Utfall					
I arbeid	0.118*** (0.033)	0.108*** (0.032)	0.099*** (0.033)	0.113*** (0.034)	0.127*** (0.035)
Arbeidsinntekt (1000kr)	-8.938 (31.240)	30.502 (29.172)	19.331 (29.742)	13.153 (30.437)	17.993 (30.649)
Arbeidsinnt. i arb. (1000kr)	-63.768** (29.439)	-21.430 (26.861)	-23.898 (27.749)	-37.559 (28.380)	-38.498 (28.489)
Mottok trygd	-0.134*** (0.041)	-0.145*** (0.039)	-0.148*** (0.042)	-0.160*** (0.043)	-0.194*** (0.042)
Første teget: Effekten av arbeidsledigheten de første tre studieårene på frafall					
Estimat	-0.027*** (0.002)	-0.028*** (0.001)	-0.027*** (0.001)	-0.026*** (0.001)	-0.026*** (0.001)
Justert for					
Tidstrend	X	X	X	X	X
Kjønn, alder, foreldres utd., & innv.bakgrunn		X	X	X	X
Fagområde			X	X	X
Studiested				X	X
Trygd v/ studiestart					X
Antall observasjoner	285691	285691	276059	274257	274257

Note: Tabellen viser koeffisienten og standardavviket fra en instrumentvariabelregresjon av det spesifiserte utfallet på en indikator for å ikke ha fullført en grad i høyere utdanning innen 8 år (vs. å ha fullført til normert tid). Vi instrumenterer frafall med gjennomsnittlig arbeidsledighet i tre første årene etter studiestart. Regresjonen kontrollerer også for ulike andre variabler, spesifisert nederst i tabellen. De estimerte koeffisientene tolkes som forskjellen i det spesifiserte utfallet mellom frafallsgruppen og dem som fullfører til normert tid. Forskjellene måles i prosentpoeng/100, unntatt for arbeidsinntekt, der forskjellen måles i 1000 kr. Arbeidsinntekt er definert som summen av lønnsinntekt, næringsinntekt og syke- og foreldrepenger i et gitt kalenderår og pengeverdien er inflasjonsjustert til 2020-nivå. Forskjeller i arbeidsinntekt kan skyldes forskjeller næringsinntekt, eller forskjeller i timelønn og/eller stillingsprosent. Vi definerer «i arbeid» som arbeidsinntekt større enn 1G (folketrygdens grunnbeløp). Vi definerer mottak av trygdeytelser som at individet mottok minst 1 krone i trygdeytelser i form av enten uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, attføring, rehabiliteringsstønad, overgangsstønad, dagpenger, bostøtte, sosialhjelp og/eller grunn- og hjelpestønad. En, to og tre stjerner indikerer statistisk signifikant på henholdsvis minst 10%-, 5%- og 1%-nivå, to stjerner Utvalget er studenter som begynte i høyere utdanning (profesjonsgrad, integrert femårig mastergrad, bachelorgrad eller annen lavere grad) i alderen 19 til 24 i perioden 1993 til 2011.

10 Konklusjon

Denne rapporten gir innsikt i seleksjonen inn i frafall, belyser arbeidsmarkedsforskjellene mellom dem som faller fra og dem som fullfører, og søker å avdekke årsakssammenhenger for frafall. Når man sammenlikner arbeidsmarkedsutfall for dem som faller fra med dem som fullfører, vil forskjellene ikke kun skyldes effekten av frafall i seg selv, men også at det ikke er tilfeldig hvem som faller fra. Denne seleksjonen av hvem som faller fra kan belyses ved å studere frafallsrater for ulike studentgrupper.

Ved å analysere individbaserte registerdata på utdanning fant vi blant utvalget vårt av 19-24 åringer som begynte i høyere utdanning i perioden 1993 til 2011 at nesten en tredjedel ikke hadde fullført noen grad i høyere utdanning innen 8 år. Videre fant vi at denne frafallsraten:

- Var 38 prosent for menn, mot 27 prosent for kvinner,
- var 35 prosent for dem uten foreldre med høyere utdanning, mot 25-27 prosent med foreldre med høyere utdanning,
- var 26-27 prosent for studenter som var 19-20 år ved påbegynt grad, mot 36-41 prosent for studenter som var 21-24 år ved påbegynt grad,
- var 30 prosent for studenter født i Norge, mot 40-43 prosent for studenter født utenfor Europa,
- varierte stort mellom ulike fagområder, fra 10 prosent for syke- og vernepleie til 48 prosent for salg og markedsføring,
- og varierte stort mellom ulike studiesteder, fra 14 prosent ved Norges Handelshøyskole til 49-50 prosent ved Handelshøyskolen BI og Norges Informasjonsteknologiske Høyskole.

For å videre undersøke seleksjonen av hvem som faller fra og hvorfor frafallsraten varierer mellom ulike studentgrupper gjennomførte vi en spørreundersøkelse blant elever på studiespesialiserende vgs. om deres forventninger til og motivasjon for høyere utdanning. Vi fant lite forskjeller mellom ulike grupper i andelen som ønsker å studere, selv om vi vet at studenter med lavere sosioøkonomisk status har høyere sannsynlighet for frafall i høyere utdanning. Elever med lavere sosioøkonomisk status var mer opptatt av å komme raskt i gang med høyere utdanning, mens elever med høyere sosioøkonomisk status ønsket å investere mer i utdanning i form av lengre grader og oppgaver i større grad at de ønsket å studere i storbyer og i utlandet.

I fremtiden gir spørreundersøkelsen mulighet til å skape et unikt datasett med informasjon om hvordan forventninger og motivasjon, personlighetstyper og personlige egenskaper påvirker frafall, gjennom både å gjennomføre en oppfølgingsundersøkelse om erfaringer og oppdaterte mål og forventninger i møte med høyere utdanning og å koble data fra spørreundersøkelsen til registerdata (vi har hentet inn samtykke fra studentene til dette).

Vi sammenlignet resultater for de med studiekompetanse som ikke begynte i høyere utdanning med frafallsgruppen, og vi fant at frafallsgruppen hadde:

- 2,3 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å være i arbeid sammenliknet med dem som aldri startet i høyere utdanning,
- 8,3 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å motta trygd

- 50 000 kroner mer i arbeidsinntekt enn dem som aldri startet i høyere utdanning, og hvis vi betinget på å være i arbeid så hadde frafallsgruppen fremdeles 49 000 kroner mer i arbeidsinntekt enn dem som aldri begynte i høyere utdanning
- lavere sannsynlighet for å motta hver enkelt ytelse sammenliknet med dem som aldri startet i høyere utdanning.

Dette viser at frafallsgruppen hadde bedre arbeidsmarkedsresultater enn gruppen som aldri begynte i høyere utdanning, men igjen er det viktig å minne om at det kan være systematiske forskjeller mellom disse to gruppene som vi ikke kan kontrollere for, som gjør at noen velger å begynne i høyere utdanning mens andre ikke gjør det. Det er derfor ikke nødvendigvis sånn at det er bedre å ta litt høyere utdanning for så å avbryte enn å ikke begynne i høyere utdanning, alt annet likt.

Videre analyserte vi de langsiktige arbeidsmarkedsforskjellene mellom dem som faller fra og dem som fullfører. I tillegg sammenliknet vi utfall for frafallsgruppen med utfall for dem som hadde studiekompetanse, men som aldri påbegynte høyere utdanning. Når vi fokuserte på utfall ti år etter studiestart, fant vi at:

- Frafallsgruppen hadde 11 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å være i arbeid enn dem som fullførte til normert tid,
- blant dem som var i arbeid var lønnsinntekten 86 000 kroner lavere for frafallsgruppen sammenliknet med dem som fullførte til normert tid,
- andelen som mottok trygdeoverføringer blant dem i frafallsgruppen var 10 prosentpoeng høyere enn blant dem som fullførte til normert tid.

Videre fant vi at forskjellene mellom frafallsgruppen og dem som fullførte til normert tid varierte i stor grad mellom studenter av ulik sosioøkonomisk bakgrunn og mellom studenter på ulike studiesteder og fagretninger.

Til slutt søkte vi å håndtere den metodiske utfordringen med seleksjon av hvem som faller fra for å kunne fastslå den kausale effekten av frafall. Vår foreslåtte løsning var å benytte instrumentvariabelmetoden der vi fant en variabel som påvirker sannsynligheten for frafall, men som ikke samvarierer med uobserverte egenskaper ved dem som faller fra (f.eks. helseutfordringer). Variabelen vi foreslo å benytte var arbeidsledigheten de tre første studieårene, der tanken er at denne ikke henger sammen med personlige egenskaper ved studenten, men likevel påvirker frafallsraten gjennom å endre hvor attraktivt det blir å hoppe av underveis i studiet for å begynne å jobbe. Når vi brukte denne metoden til å isolere frafall som kun skyldes endringer i arbeidsledigheten underveis i studiet, fant vi at:

- Frafall forårsaket fall i lønnsinntekt for dem som var i arbeid ti år etter studiestart,
- men frafall førte til *høyere* sannsynlighet for å være i arbeid ti år etter studiestart,
- og frafall førte til lavere sannsynlighet for å motta trygd ti år etter studiestart.

Disse resultatene viser altså effekten av å falle fra heller enn å fullføre for dem som påvirkes av arbeidsledigheten underveis i studiet, det vil si studenter som er på marginen mellom å fullføre en grad og å hoppe av for å begynne å jobbe. De kausale effektene tyder på at korrelasjonen mellom frafall og negative arbeidsmarkedsutfall i stor grad kan være drevet av at det i utgangspunktet er en negativ seleksjon av hvem som faller fra og at disse ville klart seg dårligere i arbeidslivet selv om de hadde fullført en grad. Våre resultater fra den kausale analysen viser at det å hoppe av for å ta en jobb heller enn å fullføre en grad tvert imot kan føre til høyere sannsynlighet for å være i arbeid og lavere sannsynlighet for å motta trygd også på sikt. Imidlertid må resultatene fra instrumentvariabelmetoden tolkes med en viss grad av varsomhet, da vi ikke kan utelukke at arbeidsledigheten underveis i studietiden også kan henge sammen med andre faktorer enn frafall som også påvirker fremtidige utfall, noe som vil bryte med betingelsene for at resultatene kan gis en kausal fortolkning.

Litteraturliste

- Almås, I., Cappelen, A. W., Salvanes, K. G., Sørensen, E. Ø. & Tungodden, B. (2016). Willingness to compete: Family matters. *Management Science*, 62(8).
- Almlund, M., Duckworth, A., Heckman, J. & Kautz, T. (2011). Personality Psychology and Economics. I E. Hanushek, S. Machin & Woessman, L. (red.): *Handbook of the Economics of Education*. Amsterdam: North-Holland.
- Altonji, J. (1993). The demand for and return to education when education outcomes are uncertain. *Journal of Labor Economics*, 11(1): 48-83.
- Arcidiacono, P., Aucejo, E., Maruel, A. & Ransom, T. (2016). College Attrition and the Dynamics of Information Revelation (updated May 31, 2016), revise and resubmit *Journal of Political Economy*.
- Aurlien, I., Bjørnsrud, K. M., Haugom, E. & Thrane, C. (2019). Betydningen av målbevissthet og sosial tilhørighet for frafall i høyere utdanning. *Uniped*, 42(2).
- Bäckman, O., Jakobsen, V., Lorentzen, T., Österbacka, E. & Dahl, E. (2011). Dropping out in Scandinavia - Social exclusion and labour market attachment among upper secondary school dropouts in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Report no. 8/11. Stockholm: Institute for Future studies.
- Bratsberg, B., Raaum, O., Røed, K. & Gjefsen, H. M. (2010). Utdannings- og arbeidskarrierer hos unge voksne: Hvor havner ungdom som slutter skolen i ung alder? Rapport nr. 3/10. Oslo: Ragnar Frisch Centre for Economic Research, Norway.
- Brekke, I. (2014). Long-term labour market consequences of dropping out of upper secondary school: Minority disadvantages? *Acta Sociologica*, 57.
- Carneiro, P., Hansen, K. & Heckman, J. (2003). Estimating distributions of treatment effects with an application to the returns to schooling and measurement of the effect of uncertainty on college choice. *International Economic Review*, 44(2): 361-422.
- Cunha, F., Heckman, J. & Navarro, S. (2005). Separating uncertainty from heterogeneity in lifecycle earnings. *Oxford Economic Papers*, 57(2):191-261.
- Davies, R. & Elias, P. (2003). Dropping Out: A Study of Early Leavers from Higher Education. Report No. 386, Warwick Institute for Employment Research, Department for Education and Skills Research.
- Duckworth, A., Quirk, A., Gallop, R., Hoyle, R., Kelly, D. & Matthews, M. (2019). Cognitive and noncognitive predictors of success. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 116, 23499-23504.
- Eisenberg, D., Golberstein, E. & Hunt, J. (2009). Mental Health and Academic Success in College. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 9(1) (Contributions), Article 40.
- Elsner, B. & Isphording, I. (2017). A Big Fish in a Small Pond: Ability Rank and Human Capital Investment. *Journal of Labor Economics*, 35(3): 787-828.
- Falch, T. & Nyhus, O. H. (2009). Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne. Rapport nr. 07/09. Centre for Economic Research at NTNU, Norway.
- Falch, T., Borge, L. E., Lujala, P., Nyhus, O. H. & Strøm, B. (2010). Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring. Rapport nr. 03/10. Centre for Economic Research at NTNU, Norway.

- Fauskanger, J. & Hansen, B. (2011). Frafall og omvalg i lærerutdanningen – hva kan vi gjøre noe med og hva må vi leve med? *Uniped*, 34(2).
- Flores-Lagunes, A. & Light, A. (2010). Interpreting Degree Effects in the Returns to Education, *The Journal of Human Resources*, 45(2): 439-467.
- Hallstän, M. (2017). Is Education a Risky Investment? The Scarring Effect of University Dropout in Sweden. *European Sociological Review*, 33(2): 169–181.
- Havnes, T. & Mogstad, M. (2011). Money for nothing? Universal child care and maternal employment. *Journal of Public Economics*, 95(11-12).
- Hovdhaugen, E. & Aamodt, P. O. (2005). Frafall fra universitetet. En undersøkelse av frafall og fullføring blant førstegangsregistrerte studenter ved UiB, UiO og NTNU høsten 1999. Arbeidsnotat 13/05, Oslo: NIFU STEP.
- Hovdhaugen, E. (2009). Transfer and dropout: different forms of student departure in Norway. *Studies in Higher Education*, 34(1).
- Hovdhaugen, E. (2019). Årsaker til frafall i høyere utdanning: En forskningsoppsummering av studier basert på norske data. NIFU arbeidsnotat nr. 3/19.
- Hovdhaugen, E. & Vibe, N. (2014). Studiegjennomstrømning – hva kan forklare forskjeller i fullføring mellom ulike bachelorutdanninger. I Frølich, N., Hovdhaugen, E. & Terum, L. I. (red.): *Kvalitet, kapasitet og relevans: Utviklingstrekk i norsk høyere utdanning*. Oslo: Cappelen Damm.
- Kirkebøen, L. J., Leuven, E. & Mogstad, M. (2016). Field of study, earnings, and self-selection. *Quarterly Journal of Economics*, 130(4).
- Lemieux, T. & Card, D. (2001). Education, Earnings, and the Canadian G.I. Bill. *Canadian Journal of Economics*, 34(2).
- Manski, C. (1989). Schooling as experimentation: A reappraisal of the post-secondary dropout phenomenon. *Economics of Education Review*, 8(4): 305-12.
- Marks, G. (2007). Completing university: characteristics and outcomes of completing and non-completing students. https://research.acer.edu.au/lsay_research/55.
- Mastekaasa, A. & Hansen, M. N. (2005). Frafall i høyere utdanning: hvilken betydning har sosial bakgrunn? I: *Utdanning 2005 – deltagelse og kompetanse*. Statistiske analyser 74. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Matkovic, T. & Kogan, I. (2012). All or nothing? The consequences of tertiary education noncompletion in Croatia and Serbia. *European Sociological Review*, 28(6): 755-770.
- Mørken, K. & Dæhlen, M. (2019). Er frafallet i høyere utdanning et så stort problem som noen vil ha det til? Innlegg i Khrono 22. september 2019.
- Nedregård, O. & Abrahamsen, B. (2018). Frafall fra profesjonsutdanningene ved OsloMet. OsloMet rapport.
- Oreopoulos, P. & Petronijevic, U. (2013). Making college worth it: a review of the returns to higher education. *Future Child*, 23(1).
- Schnepf, S. (2014). Do Tertiary Dropout Students Really Not Succeed in European Labour Markets? IZA Discussion Papers, No. 8015, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.

Schnepf, S. (2015). University dropouts and labor market success. *IZA World of Labor*, 182, 10.15185/izawol.182, Bonn.

Stinebrickner, T. & Stinebrickner, R. (2012). Learning about Academic Ability and the College Dropout Decision. *Journal of Labor Economics*, 30(4).

Stinebrickner, R. & Stinebrickner, T. (2014a). A Major in Science? Initial Beliefs and Final Outcomes for College Major and Dropout. *The Review of Economic Studies*, 81(1) (286): 426-472.

Stinebrickner, R. & Stinebrickner, T. (2014b). Academic Performance and College Dropout: Using Longitudinal Expectations Data to Estimate a Learning Model. *Journal of Labor Economics*, 32(3): 601-644.

Sæthre, H. Å. (2014). *Å tilrettelegge for at studentene skal lykkes: En verktøykasse for utdanningsledere, studieadministrasjon, studenttillitsvalgte*. Bergen: Haas1-Forlag.

With, M. L. & Mastekaasa, A. (2014). Karakterer, opptakskrav og lærerrekuttering. I N. Frølich, E. Hovdhaugen & Terum, L. I. (red.): *Kvalitet, kapasitet og relevans: Utviklingstrekk i norsk høyere utdanning*. Oslo: Cappelen Damm.

Nesten en tredjedel av studentene som begynte i høyere utdanning i perioden 1993 til 2011 fullførte ikke en grad. For noen er mulighetene i arbeidsmarkedet så gode at det kan være fornuftig å ikke fullføre en grad, mens for andre kan frafall ha alvorlige konsekvenser. Vår spørreundersøkelse til elever i tredje året i videregående skole, studiespesialiserende programområde, viser at 83 % av elevene planlegger å begynne i høyere utdanning innen to år, og denne andelen varierer ikke med foreldrebakgrunn. Imidlertid viser våre analyser av registerdata fra 1993 til 2018 at studenter med innvandringsbakgrunn og med foreldre uten høyere utdanning har høyere sannsynlighet for frafall. De studentene som begynte i høyere utdanning, men ikke fullførte en grad innen ti år etter studiestart, har 10 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å være i arbeid, 86 000 kr lavere arbeidsinntekt hvis de var i arbeid og 10 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å motta trygdeytelser, sammenlignet med de som fullførte innen normert tid. Samtidig hadde de i snitt bedre arbeidsmarkedsresultater enn de som hadde tilsvarende videregående opplæring, men ikke gikk videre til høyere utdanning. Ved å bruke instrumentvariabelmetoden viser vi at de som ikke fullførte høyere utdanning i snitt er negativt selekterte, sammenlignet med de som fullførte en grad, og at korrelasjonsanalysen vår derfor overdriver den negative sammenhengen mellom frafall og arbeidsmarkedsresultater. For studenter som er på marginen mellom å fullføre en grad og å hoppe av studiene finner vi en negativ, men ikke signifikant sammenheng mellom frafall og arbeidsinntekt og en positiv sammenheng mellom frafall og arbeidsdeltakelse og lavere sannsynlighet for å være trygdemottaker ti år etter studiestart.

SNF

Samfunns- og næringslivsforskning AS

Centre for Applied Research at NHH

Helleveien 30
NO-5045 Bergen
Norway

P +47 55 95 95 00
E snf@snf.no
W snf.no

Trykk: Allkopi Bergen